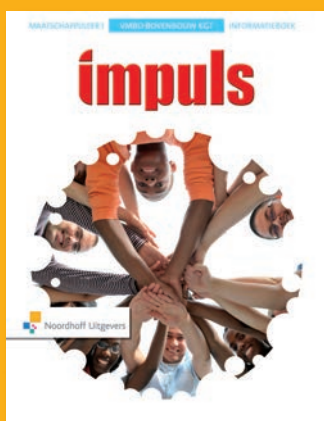

Nu ook
met
katernen
voor M2!

 Noordhoff Uitgevers

De nieuwe **Impuls**
3^e editie **vmbo bovenbouw**
voor **M1 en M2**:
actueel, aansprekend
en betrouwbaar.

impuls

Kies NU voor een nieuwe Impuls!

Vraag nu uw beoordelingsexemplaar aan via
www.impuls.noordhoff.nl

Noordhoff Uitgevers werkt voor de docent

Redactioneel

Heeft u een mensvisie? Een onderwijskundige, al gepensioneerd, aan de lerarenopleiding waar ik werk, verplichtte zijn studenten tot het schrijven van een mensvisie. Die mensvisies bleken vrijwel identiek en altijd naïef-optimistisch, in die zin dat het, indien mensen maar tot bewustwording zouden komen over wat zij de wereld aandeden, het met de wereld nog goed kan komen.

Welke conclusies moeten daar aan worden verbonden? Ten eerste dat studenten, als zij met de handen in het haar zitten, nagaan hoe voorgangers een voldoende haalden en hun producten kopiëren. Ten tweede dat met name Maatschappijleer zich erop moet richten inzichten uit de sociale wetenschappen aan te dragen die dat naïef-optimisme relativeren en nuanceren met werkelijkheidszin. Al was het maar omdat een naïef-optimistisch mensbeeld na de zoveelste teleurstelling omslaat in een even naïef en van werkelijkheidszin ontbloot, pessimistisch mensbeeld.

Uit de tentenkampen van de bezetters van Wallstreet en het Beursplein steeg (stijgt?) een naïef-optimistisch geluid op. De activisten verdienen alle sympathie, maar het naïeve idee dat, indien 'de mensen zich maar bewust van worden wat er met de wereld aan de hand is, het nog wel goed kan komen', getuigt van weinig realiteitszin. Graaicultuur verander je niet met een mentaliteitsverandering. We weten allemaal best dat graaien eigenlijk niet hoort, maar we horen ook te weten dat, als er wat te graaien valt, er altijd graaiers te over zullen zijn.

Dat hadden ze bij Maatschappijleer moeten leren. Ineens bedenk ik waarom dat niet is gebeurd. Omdat hun docenten tijdens hun studie allemaal een mensvisie hebben moeten schrijven en allemaal, voor die voldoende, tot een naïef-optimistische visie besloten.

Hans van der Heijde

Inhoud

2012: Obama versus?	4
Please welcome the president of the United States	6
'We hebben de lat hoog gelegd'	8
Politiek zonder principes	12
Welkom op onze potemkinschool	14
Vijf vragen aan de Occupy-beweging in Amsterdam	16
Machteloos gezag	17
Pilot belicht	19
Maria naar Groesbeek	22
Journalist voor een dag	25
RUBRIEKEN	
Grom	21
De werkvloer	26
<i>Religie</i>	
Geknipt	27
Lesmateriaal	28
<i>Werk</i>	
Recensie	29
<i>Internet en publiek debat</i>	
NVLM	30
Gesignaleerd	31

2012: Obama versus?

Hans van der Heijde

In januari beginnen in de Verenigde Staten de primaries, de voorverkiezingen. Tijdens de voorverkiezingen kiezen de Republikeinen hun uitdager van de Democratische kandidaat. Aangezien het (vrijwel) zeker is dat zich naast president Barack Obama geen andere democratische kandidaten zullen melden, hoeven de Democraten geen voorverkiezingen te houden. Zodra de Republikeinen een kandidaat hebben genomineerd, gaan de campagnes voor de eindronde van start. Op de eerste dinsdag na de eerste maandag van november 2012 gaan de Amerikanen naar de stembus.

Het kan niemand ontgaan: de Verenigde Staten zijn in de ban van het neorechtse activisme van met name de Tea Party. Deze beweging (het is geen politieke partij) ontleent haar naam aan de Boston Tea Party van 1773, wel gezien als de eerste rebellie tegen het Britse gezag in wat toen nog koloniën waren. *Tea* mag echter ook worden gelezen als afkorting van *taxed enough already*: we worden al genoeg belast.

De Tea Party en de neorechtse platforms die haar organisatorisch en financieel steunen hebben een dominante plaats in de Republikeinse Partij weten te verwerven en dwingen de Republikeinse kandidaten tot een ferme rechtse opstelling: tegen elke vorm van belastingverhoging, voor privatisering van de gezondheidszorg en zelfs van de sociale voorzieningen (samen te vatten als *big government*) en voor restauratie van christelijke waarden en normen. Speerpunten van die normen en waar-

den zijn een verbod op abortus en op *same sex*-huwelijken. Lager, maar ook op het lijstje, staat een vaste plaats in het *highschool*-curriculum voor *intelligent design*, als tegenwicht tegen de goddeloze evolutietheorie.

Geen PVV...

Het neorechtse activisme mag dan populistische trekken vertonen, er zijn grote verschillen met het West-Europese populisme. Dat laatste kenmerkt zich door een combinatie van rechtse standpunten op sociaal-cultureel terrein met sociaaleconomische standpunten die niet ver van die van traditioneel links afstaan, maar daar soms mee samenvallen. Het Amerikaanse neorechtse blok is consequent rechts tot radicaal-rechts, sociaal-cultureel en sociaaleconomisch. West-Europees populisme mag dan graag met diffuse begrippen als *judeo-christelijke beschaving* schermen, maar die dienen slechts ter aankleding van

het standpunt dat er in Europa geen plaats voor de islam kan zijn. Amerikaans neorechts is door en door christelijk en dan met name van de uiterst conservatieve *born-again christian* variant: er wordt heel wat afgebeden op Tea Party-bijeenkomsten.

... of toch wel?

Natuurlijk zijn er ook overeenkomsten: de afkeer van de *linkse kerk* vindt zijn pendant in Amerika in de neorechtse afkeer van de *liberals* die als linkse politieke elite de overheidsinstituties zouden beheersen en hun positie aanwenden om hun linkse hobby's te botvieren. Die hobby's zijn: het dwarszitten van de Amerikaanse ondernemingsgeest met allerlei wettelijke beperkingen zoals milieuregels, het om zeep helpen van christelijke waarden in de samenleving en het onderwijs, en het uithangen van de Samaritaan voor de armen en ze daardoor van elk initiatief beroven om de handen uit de mouwen te steken en elke minderheidsgroep tot behoeftig verklaren om er leuke, dure dingen voor te doen op kosten van de hard werkende middenklasse. Een Tea Party-aanhanger kan dat ook samenvatten: de elite van *liberals* is er op uit van de Verenigde Staten een goddeloze socialistische staat te maken. Een onder Tea Party-aanhangers populaire bumpersticker toont de tekst *Oba-nunism* tegen een achtergrond van hamer en sikkel.

Republikeinse meerderheid

Dankzij hun ongebreideld activisme zijn de neorechtsen er in 2010 in geslaagd de Republikeinen een grote overwinning en de meerderheid van de zetels bij de verkiezingen voor het Huis van Afgevaardigden te bezorgen. Sindsdien voert de Republikeinse fractie een gevaarlijk politiek spel van obstructivisme. Bijna alles wat uit Obama's Witte Huis aan voorstellen komt wordt om meerdere redenen aan de kant geschoven: om Obama dwars te zitten en hem te verhinderen maatregelen te nemen die hem de sympathie van de kiezers bezorgen, om het niet willen tonen van enige compromisbereidheid en om de eigen neorechtse, electorale aanhang te bewijzen een ideologische *hardliner* te zijn en niet aan politieke spelletjes te doen.

Spagaat

Die overwinning van 2010 had echter ook veel te maken met de geringe kiezersopkomst aan Democratische zijde. De Republikeinen beseffen maar al te goed dat het Tea Party-radicalisme het gematigde deel van het electoraat afschrikt. Indien Obama in 2012 een redelijke opkomst aan de Democratische kant weet te bewerkstelligen, terwijl de Republikeinse kandidaat de kiezers in het gematigde midden niet weet aan te boren, dan zal die laatste niet winnen. Deze zal zich in de eindronde dus veel gematigder moeten opstellen dan hij dat nu doet; *hij*, want de enige vrouwelijke kandidaat, Michele Bachmann, zal dan al zijn afgefallen. Dat brengt enerzijds het gevaar met zich mee dat radicaal neorechts zijn handen van hem aftrekt, terwijl hij anderzijds een gemakkelijk doelwit in de campagne wordt, want reken maar dat hij permanent met zijn radicale uitspraken van nu en tijdens de voorverkiezingen zal worden geconfronteerd.

Alleen een uiterst scherpe debater zal die spagaat soepel en met enige verve kunnen uitvoeren. De vraag is of er zo'n scherpe debater tussen de Republikeinse kandidaten met kans op een nominatie zit? Niet Rick Perry. Zelfs de Texaanse fans van George W. Bush zeggen over Perry: 'Hij is net Bush, maar dan zonder de hersens'. Als hij de nominatie wint zal Obama gehakt van hem maken, vrezende de Republikeinen en denken de Democraten.

Misschien is Mitt Romney een geschikte kandidaat. Aan hem kleeft echter een bezwaar dat vooral in conservatief-christelijke kring zwaar weegt: hij is een mormoon. Weliswaar heet zijn kerk voluit Kerk van Jezus Christus van de Heiligen van de Laatste Dagen, maar ondanks dat *Jezus Christus* beschouwen veel conservatieve christenen het mormoonse geloof, niet geheel ten onrechte, als een niet-christelijke cultus. Afgezien daarvan ligt Romney ook slecht bij neorechts omdat hij te gematigd en te opportunistisch zou zijn.

Democratische opkomst

Kortom, de kans dat Obama een tweede termijn in de wacht zal slepen lijkt voornog meer dan fifty-fifty. De campagnes zullen evenwel keihard zijn. Nu al schamen sommige conservatieve chris-

tenen zich er niet voor Obama publiekelijk een (de?) *antichrist* te noemen. Hij werd en wordt op *Tea Party rallies* al als socialist, communist en zelfs maoïst bestempeld, verder denkt men in die kringen dat hij daarnaast *eigenlijk* een moslim is, benevens betrokken bij een samenzwering van vrijmetselaars. Dat is natuurlijk allemaal paranoïde nonsens en men kan zich afvragen of die Obama beschadigt, of dat gematigde kiezers daar afstand van gaan nemen omdat ze niet met paranoïde gekken willen worden geassocieerd.

Of Obama gaat winnen hangt af van de opkomst van Democratische kiezers. In 2008 wist hij die met briljante speeches en een gedegen campagneorganisatie massaal te mobiliseren. Drie jaar presidentschap hebben echter niet gebracht wat zijn aanhangers hoopten en verwachtten. Niet dat hij daar veel aan kon doen; zeker niet nadat hij in 2010 met een Republikeinse meerderheid in het

Foto boven: Matthew Reichbach

Foto onder: Sage Ross

Huis van Afgevaardigden werd geconfronteerd, maar daar is de teleurstelling niet minder om. Het gevaar dat Obama dus teniet moet doen is het stemmen met de voeten door Democratische kiezers. Wat een gevaar voor de een is een kans voor de ander: in Republikeinse kring wordt nu al flink gebroed op tactieken en strategieën, gericht op het drukken van de Democratische kiezersopkomst. ◀

Wilt u op dit artikel reageren, stuur dan een e-mail naar: h.vanderheijde@maatschappijenpolitiek.nl.

Please welcome the president of the United States

Douwe van Domselaar

Sinds het presidentschap van Bill Clinton zijn de Amerikaanse presidentsverkiezingen ook in Nederland een hot item: live-uitzendingen tot diep in de nacht, commentatoren die moeten duiden waarom Iowa 'calls Obama' en politieke partijen die voor hun leden lezingen en uitslagenavonden organiseren. Campagnemateriaal, zoals T-shirts en buttons, komt ook op de Nederlandse markt terecht.

Over een jaar is het weer zover: de Amerikaanse presidentsverkiezingen. Eigenlijk zijn ze nu al begonnen met de voorverkiezingen van een Republikeinse uitdager van de democratische president Barack Obama, die een tweede ambtstermijn in de wacht probeert te slepen. Hoe zit het ook al weer met die verkiezingen in de Verenigde Staten en hoe kunnen die aan leerlingen worden uitgelegd?

Twee partijen

De situatie in de Verenigde Staten is erg overzichtelijk in vergelijking met de Nederlandse. Het draait bijna geheel

om twee grote politieke partijen. De Democraten en de Republikeinen schuiven beide een kandidaat voor het presidentschap naar voren. In 2008 waren dat de republikein John McCain en de democraat Barack Obama. Er zijn wel andere kandidaten, maar die zijn kansloos. Natuurlijk hebben deze kleinere partijen wel invloed (denk aan Ralph Nader en de stemmen die hij van Al Gore afsnoopte, waardoor Gore in 2000 het presidentschap misliep). Voor een vmbo-leerling is dit echter te ingewikkeld. Bij havisten en vwo'ers kan wel nader worden ingegaan op het verband tussen het *winner take*

all-beginsel en de rol van de kleinere partijen.

Kiesmannen

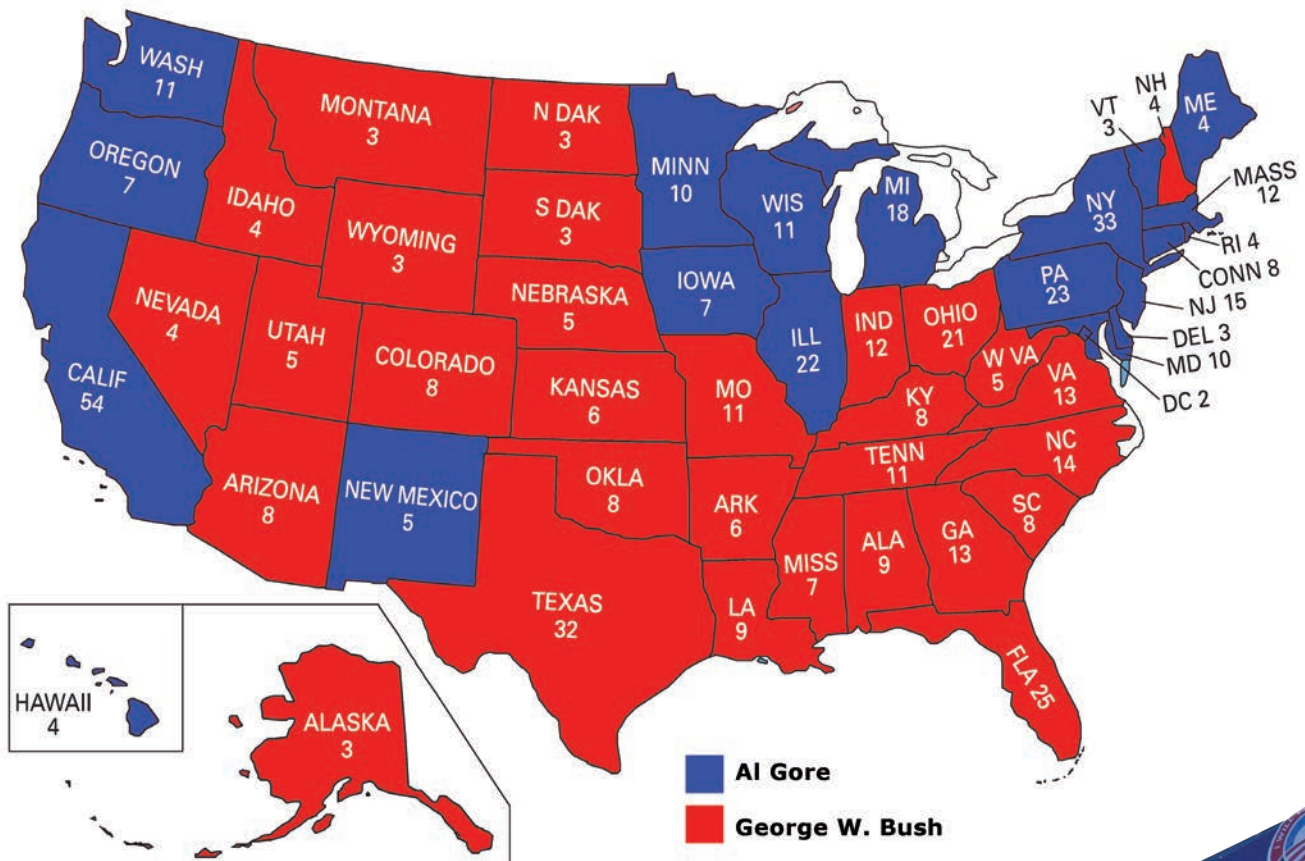
Voor de presidentsverkiezingen wordt een soort districtenstelsel gehanteerd. Het is niet zo dat alle Amerikaanse stemmen worden geteld, waarna de kandidaat met de meeste stemmen tot winnaar wordt uitgeroepen. Elk van de vijftig staten plus Washington DC (District of Columbia, het regeringskwartier van de Verenigde Staten) vormt een district. Elke staat krijgt een aantal kiesmannen toebedeeld; evenveel als dat district vertegenwoordigers in het Congres heeft. Elke staat, groot of klein, heeft twee senatoren in de Senaat en een aantal afgevaardigden in het Huis, afhankelijk van het aantal inwoners van de staat. Zo krijgt een grote staat als Californië 55 kiesmannen en een kleine staat als Vermont maar drie. Washington DC is niet vertegenwoordigd in het Congres, maar krijgt toch drie kiesmannen. De kandidaat die in een staat de meeste stemmen haalt, krijgt alle kiesmannen van die staat toegewezen. In totaal zijn er 538 kiesmannen. De magische grens is dus 270, het minimum aantal kiesmannen dat nodig is om te winnen. Voor de kandidaten gaat het er dus om de kiesmannen van elke afzonderlijke staat te veroveren. Dat betekent eindeloos campagne voeren in elke staat en vooral in staten waar de uitkomst niet goed voorspelbaar is, omdat de kandidaten elkaar qua populariteit amper ontlopen.

Winner take all

Als een kandidaat in een staat de meeste stemmen krijgt, krijgt deze alle kiesmannen. Winnen in Californië levert bijna veertien keer meer kiesmannen op dan winnen in Hawaii. Dit vinden leerlingen soms lastig omdat ze met het systeem van evenredigheid zijn opgegroeid. Een kandidaat die één stem minder krijgt dan de winnaar krijgt nul kiesmannen, de winnaar alle! De meest verhelderende vergelijking is die met het vaderlandse voetbal. Als Feyenoord met 2-1 van Ajax wint, dan krijgt Feyenoord drie wedstrijdpunten en Ajax nul. Zou Feyenoord met 12-0 hebben gewonnen, dan nog krijgt de Rotterdamse club drie wedstrijdpunten. Dit is voor havo- en vwo-leerlingen het

Lestip

Toon op een kaart van de Verenigde Staten hoezeer de staten in geografische omvang en in inwonertal uiteenlopen. Laat dan ook zien hoe divers de staten zijn qua kenmerken: klimaat, cultuur, economie, bevolkingssamenstelling. Leg uit dat de staten veel zelfstandiger zijn dan Nederlandse provincies (wel/niet de doodstraf, wel/niet beperkingen op wapenbezit zijn mooie voorbeelden) en dat Amerikanen zich vaak veel sterker identificeren met hun staat dan met Amerika als geheel.

Uitslag Amerikaanse presidentsverkiezingen 2000

moment om uit te leggen dat een derde (zeer kleine) partij toch grote invloed kan hebben. Het beste voorbeeld komt uit de strijd tussen George W. Bush en Al Gore in 2000. Doordat de onafhankelijke kandidaat Ralph Nader in een aantal staten 5 procent van de stemmen haalde kon Bush daar zonder meerderheid van stemmen (48 procent) van Gore (47 procent) winnen, en dit terwijl de Nader-stemmers in een directe keuze altijd voor Gore en nooit voor Bush zouden stemmen. Met de Nader-stemmen erbij zou Gore in die staten dus 52 procent hebben gehaald. Dit deed zich voor in Oregon.

Tel de stemmen, niet de staten

Het gaat dus uitdrukkelijk niet om het winnen van de meeste staten, maar om het winnen van de meeste kiesmannen. Winnen in de tien grootste staten levert al voldoende kiesmannen op om de verkiezingen te winnen. Niet dat dit zich zal voordoen. In dat geval zou een kandidaat zowel in Texas als in Californië moeten winnen en die staten lopen qua politieke voorkeuren zoveel uiteen dat dat bijna onmogelijk is. In alle vijftig staten plus Washington DC

worden de stemmen afzonderlijk geteld en wordt bepaald welke presidentskandidaat alle kiesmannen van de staat krijgt. De kandidaat met de meeste kiesmannen wint de strijd en wordt de nieuwe president. Er zijn altijd leerlingen die zich afvragen of de kiesmannen wel eerlijk hun stem zullen uitbrengen. Iedereen weet wie de kiesmannen zijn en ook iedereen weet op welke kandidaat zij zouden moeten stemmen. Kiesmannen worden geacht de uitslag in hun staat te respecteren; hun rol is nog slechts formeel. ◀

Douwe van Domselaar is als maatschappijleerdocent verbonden aan het Don Bosco College in Volendam.

Wilt u op dit artikel reageren, stuur dan een e-mail naar: menp@prodemos.nl.

More change in 2012? (Foto: Rae Berlin)

‘We hebben de lat hoog gelegd’

Bert de Weme

In juli 2011 zijn onder de vlag van het College voor Examinens (CvE) de werkversies van de syllabi Maatschappijwetenschappen havo en vwo voor pilotscholen gepubliceerd. In een groepsinterview ondervroeg Bert de Weme daarover drie leden van de syllabuscommissie: Coen Gelinck, bestuurslid van de Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer (NVLM), Lieke Meijs, projectleider van de pilot en vakinhoudelijk medewerker Mens- en Maatschappijvakken van SLO, nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling en Arthur Pormes, voorzitter van de commissie, docent Maatschappijwetenschappen en vakdidacticus aan de universitaire lerarenopleiding in Leiden.

Vanaf de start van de syllabuscommissie bestond bij de leden geen eenduidig beeld over waar het in de uitwerking van het rapport van de Vervolgcommissie Maatschappijwetenschappen¹ naar toe moest: ‘Iedereen wilde weliswaar een ingrijpende vernieuwingsslag voor het vak maken, maar moest dat nu door een syllabus van maximaal vijf A4-tjes met veel ruimte voor scholen, leerlingen en methodeschrijvers te maken, of moest de vernieuwing zo uitgebreid mogelijk worden beschreven?’ Het lijkt vooral dat laatste geworden, met een havosyllabus van 73 en een vwo-versie van 88 pagina’s.

Kern van vernieuwing

Uitgangspunt voor de vernieuwing is de zogenoemde *concept-contextbenadering*, waarbij het de bedoeling is

kernconcepten een meer centrale rol in het examenprogramma te laten spelen dan contexten. Waar de examens van Maatschappijleer 2 en Maatschappijwetenschappen tot nu toe veel nadruk

op contexten hebben gelegd (thema’s zoals Politieke besluitvorming, Criminaliteit en strafrecht en Massamedia), doet in de toekomst een aantal sociologische en politicologische kernconcepten expliciet dienst als analysekader voor

aangewezen contexten. ‘Het betekent niet dat contexten volstrekt ondergeschikt aan de concepten zijn, maar wel dat een goed evenwicht tussen beide ontstaat. Dat is ook het streven bij het maken van voorbeeldopgaven voor de pilotscholen. Het schrijven aan de domeinen dreigde voor menig auteur van de syllabuscommissie steeds weer in een valkuil te eindigen: een prachtige beschrijving van de context, maar zonder de sturende rol van kernconcepten. Gelukkig was er in de commissie altijd wel iemand die bleef hameren op de noodzaak bewust te zijn van de centrale rol van de kernconcepten.’ De vernieuwing verliep al met al niet zonder slag of stoot.

Kernconcepten veel herhalen

In de syllabi wordt veel aandacht besteed aan een genuanceerde beschrijving van de domeinen, waarbij naast een hoofdconcept, met bijbehorende sociologische en politicologische kernconcepten, ook andere hoofdconcepten en kernconcepten worden betrokken. Kernconcepten komen dus bij meerdere domeinen terug en deze herhaalde toepassing leidt normaal gesproken tot een betere beheersing ervan. Is een dergelijk genuanceerd verhaal in de beschrijving van domeinen - op zichzelf prijzenswaardig omdat zo valse eenvoud wordt vermeden - wel haalbaar voor een centraal examen? Het antwoord maakt duidelijk dat ‘in de pilot zal moeten worden gezocht naar een manier om leerlingen optimaal voor te bereiden op het leren doorzien van de complexiteit van maatschappelijke verschijnselen. Misschien blijkt op termijn de noodzaak van extra

Uitgangspunt voor de vernieuwing

is de concept-contextbenadering

waarbij kernconcepten een centrale rol spelen

didactische ondersteuning met een soort lijst van definities van de kernconcepten als een soort gereedschapskist, die leerlingen ook tijdens het examen mogen gebruiken. In hoeverre de ambities worden waargemaakt, zal

Coen Gelinck

Lieke Meijs

Arthur Pormes

moeten blijken. In de pilotscholen zal de komende tijd veel ervaring met de toetsing worden opgedaan. De antwoorden van leerlingen tijdens de toetsing zijn ook een indicatie voor het niveau dat zij weten te halen. Anders gezegd: als de toetsresultaten van de leerlingen onvoldoende analysevaardigheden met behulp van kernconcepten laten zien, geeft dat inzicht welke bijsturing docenten in hun lessen moeten geven en welke les wij daar als commissie uit trekken voor de eventuele bijstelling van de syllabi.'

Differentiatie havo en vwo

Tijdens het schrijven aan de syllabus en in het bijzonder bij het maken van voorbeeldopgaven werd duidelijk dat vwo-leerlingen kernconcepten in verband met sociologische en politicologische theorieën en benaderingen moeten kunnen brengen. 'Denk bijvoorbeeld aan het functionalisme en het constructivisme of een politiek-psychologische invalshoek. Het politieke en maatschappelijke debat zit wel al sinds jaar en dag in de examens van Maatschappijleer 2 en Maatschappijwetenschappen, maar

het *wetenschappelijke debat* ontbreekt vrijwel volledig. De differentiatie tussen havo en vwo bestaat er onder meer uit dat vwo'ers ook aspecten van het wetenschappelijke debat meekrijgen. Deze leerlingen moeten de sociologische en politicologische benaderingen leren *herkennen*. Hoofdconcepten en kernconcepten dienen binnen de sociologische en politicologische benaderingen te kunnen worden geplaatst om het wetenschappelijke debat in het examenprogramma een rol te laten spelen.

Zowel havo- als vwo-leerlingen zullen de hogere beheersingsniveaus uit de gereviseerde taxonomie van Benjamin Bloom (analyseren en evalueren) moeten halen. Bij analyseren gaat het voor havisten bijvoorbeeld om het kunnen leggen van verbanden met behulp van kernconcepten. Voor vwo'ers gaat het analyseren nog een stapje verder doordat zij de kernconcepten ook specifiekere vanuit wetenschappelijke benaderingen moeten kunnen toepassen.'

Toepassing van wetenschappen

Het lukt niet in alle contexten even goed om evenwichtig aan beide pijlers van Maatschappijwetenschappen, Sociologie en Politicologie aandacht te besteden. 'We hebben dat probleem ook aan gerenommeerde wetenschappers voorgelegd, zoals de politicoloog Rudy Andeweg. Een schema met sociologische en politicologische hoofdconcepten en kernconcepten kan her en der wat geforceerd aandoen (bijvoorbeeld bij socialisatie en politieke socialisatie).

Overzicht van hoofdconcepten en kernconcepten bij Maatschappijwetenschappen

HOOFDCONCEPTEN	Sociologie samenleving / maatschappij <i>KERNCONCEPTEN</i>	Politicologie politiek / bestuur / staat <i>KERNCONCEPTEN</i>
Vorming	socialisatie / acculturatie identiteit cultuur ¹	politieke socialisatie ideologie
Verhouding	sociale gelijkheid / sociale ongelijkheid	macht / gezag conflict / samenwerking
Binding	sociale cohesie sociale instituties groepsvorming cultuur	politieke instituties representatie / representativiteit ²
Verandering	modernisering individualisering institutionalisering	democratisering staatsvorming globalisering

1. Het kernconcept *cultuur* is nu bij twee hoofdconcepten opgenomen in aanvulling op het schema van de Vervolgcommissie Maatschappijwetenschappen (p. 98)
2. Naast representatie is nu ook *representativiteit* opgenomen in aanvulling op het schema van de Vervolgcommissie Maatschappijwetenschappen (p. 98)

Dat heeft volgens Andeweg ook te maken met het gegeven dat Sociologie en Politicologie *andersoortige* wetenschappen zijn. Waar de Sociologie zich op de samenleving in zijn geheel richt, richt de Politicologie zich op het politieke domein van de samenleving.'

Onderzoeksvaardigheden

In de syllabuscommissie bestond verschil van mening over wat een havist aan kan. 'Sommige leden stonden scep-

De vernieuwing van Maatschappijleer zal nooit zonder slag of stoot gaan

tisch tegenover onderzoeksvaardigheden voor havo, anderen waren juist van mening dat onderzoek niet mag ontbreken. Veel docenten beschouwen onderzoek immers als een leerzame en motiverende bezigheid voor hun leerlingen.'

In de syllabus valt bij de geformuleerde

Examenstof van het centraal examen en het schoolexamen

Voor het examenjaar 2013 geldt voor **havo**:

Het centraal examen heeft betrekking op de domeinen B, C en D, in combinatie met domein A.

Het schoolexamen heeft betrekking op:

- domein E en een keuze uit domein F of domein G in combinatie met domein A;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: ook een of meer domeinen of subdomeinen waarop het centraal examen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: andere vakonderdelen, die per kandidaat kunnen verschillen.

Het examenprogramma bestaat uit de volgende domeinen:

Domein A	Vaardigheden
Domein B	Vorming (context: Samenlevingsvormen)
Domein C	Verhouding (context: Maatschappelijke verschillen)
Domein D	Binding (context: Veiligheid)
Domein E	Verandering (context: Media)
Domein F	Analyse van een sociale actualiteit
Domein G	Analyse van een politieke actualiteit (context: Actuele verkiezingen)

eindtermen op dat het voor de havo-leerling voldoende is een *enigszins gestructureerd* onderzoek te kunnen opzetten en uitvoeren, terwijl vwo'ers een *eenvoudig* onderzoek moeten kunnen opzetten en uitvoeren. Bovendien dienen vwo'ers basiskennis over statistiek te kunnen toepassen, hoewel de omschrijving daarvan wat mager lijkt. De geïnterviewden geven grif toe 'dat over die eis van statistiek het laatste woord nog niet is gesproken. Voor wat

betreft de verschillende eisen voor havo en vwo zal overigens wel in de gaten moeten worden gehouden dat op havo-niveau een jaar minder studietijd beschikbaar is dan op vwo-niveau.'

Toetsing als groeimodel

'Voor de makers van voorbeelden van examenopgaven bleek het heel lastig om vroegtijdig tot bruikbare opgaven te komen. In de syllabuscommissie bestond sterk verschil van mening over de voorwaarden die aan opgaven mogen worden gesteld. De discussie ging bijvoorbeeld over hoeveel vragen in het centraal examen over de kernconcepten en hoeveel vragen over de contexten zullen gaan en over of er andere vraagvormen gebruikt kunnen gaan worden zonder de *nakijkbaarheid* en de betrouwbaarheid van een examen aan te tasten. De toetsdeskundigen kwamen daardoor tussen verschillende, tegenstrijdige wensen klem te zitten en konden mede daardoor vrij laat aan de slag.'

In de syllabus zelf wordt ook bij de voorbeeldopgaven een aantal kritische noten gekraakt. De vragenmakers benadrukken dat voor de ontwikkeling van nieuwe examens nog veel studie en overleg nodig is. Dit geldt vooral voor het toepassen van de concept-contextbenadering en de ontwikkeling van vragen voor hogere beheersingsniveaus, zoals analyseren en evalueren. 'Het risico bestaat dat leerlingen bij de open

Examenstof van het centraal examen en schoolexamen

Voor het examenjaar 2014 geldt voor **vwo**:

Het centraal examen heeft betrekking op de domeinen C, D en E, in combinatie met domein A.

Het schoolexamen heeft betrekking op:

- domein B, F en G in combinatie met domein A en;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: ook een of meer domeinen of subdomeinen waarop het centraal examen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: andere vakonderdelen, die per kandidaat kunnen verschillen.

Het examenprogramma bestaat uit de volgende domeinen:

Domein A	Vaardigheden
Domein B	Vorming (context: Religie)
Domein C	Verhouding (context: Machtsverhoudingen in de wereld)
Domein D	Binding (context: Natievorming en de rol van de staat)
Domein E	Verandering (context: De wording van de moderne westerse samenleving)
Domein F	Analyse van / onderzoek doen naar een sociale activiteit
Domein G	Analyse van / onderzoek doen naar een politieke actualiteit (context: Actuele verkiezingen)

vragen het spoor bijster raken, terwijl ze wel degelijk over een bepaalde hoeveelheid kennis en vaardigheden beschikken. In het bijzonder voor havisten is het misschien nodig om hen bij de beantwoording meer tussenstappen te laten zetten. De genoemde gereedschapskist van kernconcepten zou daarbij ook diensten kunnen bewijzen. De pilot zal uitwijzen welk niveau leerlingen halen en waar meer ondersteuning nodig is om het gewenste niveau te bereiken. Het College voor Examens is zich bewust van de complexiteit van deze operatie en beschouwt het examen feitelijk als een groeimodel. 'We hebben de lat hoog gelegd. Bij Maatschappijwetenschappen moet veel worden vernieuwd. Dat gaat niet zonder slag of stoot. Bij de bètavakken ligt het veel eenvoudiger. Neem bijvoorbeeld Biologie, waar kernconcepten al lang tot de inhoud van het vak behoren. Daar kan men nog grotendeels op de oude voet en met de huidige lesboeken voortgaan. Alle partijen, docenten, toetsdeskundigen en methodeschrijvers, zullen anders met de materie van Maatschappijwetenschappen om moeten gaan. Docenten zullen op sociologisch en/of politologisch gebied weer literatuur moeten doornemen om het examenprogramma goed te kunnen verzorgen.'

De geïnterviewden geven zelf ook toe dat zij bij inspectie van hun eigen boekenkast tot de conclusie komen dat er voornamelijk sociologische dan wel politicologische literatuur in te vinden is. Die constatering leidde bij leden van de syllabuscommissie tot het maken van een inhaalslag. 'Hopelijk voelen docenten Maatschappijwetenschappen die noodzaak ook en ontdekken ze net als wij hoe motiverend dat inlezen is.' ◀

Noot

1. P. Schnabel en L. Meijs, *Maatschappijwetenschappen. Vernieuwd Examenprogramma*, SLO, Enschede, september 2009

Literatuur

- Arthur Pormes e.a., *Maatschappijwetenschappen HAVO*. Werkversie syllabus voor de pilotscholen, College voor Examens, Utrecht, juli 2011
- Arthur Pormes e.a., *Maatschappij-*

Maatschappijdocent zal zich verder moeten inlezen

wetenschappen VWO. Werkversie syllabus voor de pilotscholen, College voor Examens, Utrecht, juli 2011

- P. Schnabel en L. Meijs, *Maatschappijwetenschappen. Vernieuwd Examenprogramma*, SLO, Enschede, september 2009

Bert de Weme is lerarenopleider aan de NHL Hogeschool in Leeuwarden.

Wilt u op dit artikel reageren, stuur dan een e-mail naar: menp@prodemos.nl.

Voorbeeld van hoofd- en kernconcepten en contextspecifieke begrippen van een domein havo

Domein B: Vorming (context Samenlevingsvormen)

Hoofdconcept	Sociologische kernconcepten	Politicologische kernconcepten
Vorming	socialisatie / acculturatie identiteit	politieke socialisatie ideologie
Contextspecifieke begrippen	sociale controle, emancipatie, <i>nature/nurture</i> , socialisatoren, internalisatie, informalisering, vooroordelen, stereotypen, uitsluiting, ontzuiling, mediaframing, waarden en normen, interne en externe democratisering, conformisme.	

Uit de overige domeinen

Hoofdconcept	Sociologische kernconcepten	Politicologische kernconcepten
Binding	sociale cohesie sociale instituties cultuur groepsvorming	politieke instituties
Verhouding		macht / gezag
Verandering	modernisering individualisering institutionalisering	globalisering democratisering

Politiek zonder principes

Wolter Blankert

De mythe wil dat politiek Nederland in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw razend enthousiast over de Europese eenwording was. Toen, maar ook daarna zou de politieke elite, verblind door liefde, steeds meer bevoegdheden aan de Europese Unie hebben afgestaan zonder de achterban daarin te kennen.

In de huidige Tweede Kamer staan de PVV, SP en SGP gereserveerd tegenover Europa, terwijl de andere partijen een pro-Europese koers varen, zij het wel heel besmuikt de laatste jaren. Vanaf 1951, toen de Europese samenwerking zijn intrede deed, is de SGP consequent tegen geweest. Hetzelfde geldt voor de communisten, tot de Communistische Partij Nederland (CPN) in GroenLinks opging. Later is de SP de fakkeldrager van de *linkse* bezwaren tegen de grootkapitalistische Europese Unie geworden. D66 is de meest consequente voorstander van de Europese zaak.

Drees

Hoewel de Partij van de Arbeid in haar gelederen heel wat Europese federalisten telde, stelde deze partij zich na de Schuman-verklaring van 9 mei 1950 gereserveerd op. Premier Willem Drees zag er weinig in en kreeg bijval van zijn minister van Buitenlandse Zaken Dirk Stikker (VVD). Drees voelde een diep geworteld wantrouwen tegen 'die Fransen' en hij vreesde dat dit soort escapades de aandacht van de ontwikkeling van de sociale zekerheid in Nederland zou afleiden. Voor Stikker en zijn VVD draaide het buitenlands beleid om de Atlantische samenwerking in het kader van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO). Door de warme steun van de Verenigde Staten voor de op te richten Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) kon Stikker zijn bezwaren moeilijk handhaven. Voor beide heren gaf de doorslag dat Nederland bij afzij-

digheid opnieuw geïsoleerd zou raken. Het totale isolement op kerstavond 1948 lag nog vers in het geheugen. Toen veroordeelde de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties unaniem de tweede politionele actie tegen Indonesië als pure agressie, een vernedering die weinig landen ten beurt is gevallen. Daarom besloten Drees en Stikker toch maar op het initiatief voor Europese samenwerking in te gaan. De ratificatie van het verdrag voor de EGKS leverde in de Tweede Kamer geen problemen op. De grootste partij, de Katholieke Volkspartij (KVP), toonde enthousiasme, de protestantse Anti-Revolutionaire Partij (ARP) en Christelijk-Historische Unie (CHU) bleven terughoudend vanwege mogelijke aantasting van het protestantse karakter van Nederland. Die terughoudendheid in politiek Nederland stak schril af tegen het enthousiasme bij het publiek. Als officiële opiniepeiling werd in 1952 in Delft en Bolsward een referendum over een grondwet voor een federaal Europa gehouden. Circa 90 procent stemde voor (bij een opkomst van bijna 100 procent). Europese samenwerking werd op politiek gebied als een van de weinige veranderingen gezien die tenminste doorgang vond, in een tijd dat men zijn buik vol had van het *vooroorlogs bestel*.

Katholiek

De Luxemburgse regering organiseerde een feestje na de oprichting van de EGKS. Daar schoot de lichtelijk aangeschoten dochter van de Italiaanse

president premier Drees aan om met enigszins dubbele tong en stralende ogen haar vreugde te uiten: 'Heerlijk hè, mijnheer Drees, dat we teruggaan naar een verenigd katholiek Europa'. De geheelonthouder Drees verstijfde en constateerde dat hij zich in gezelschap bevond van vrijwel uitsluitend katholieke en dus alcoholminnende politici. Terug aan het Binnenhof verordonneerde hij dat in zijn nieuwe kabinet Europa onder geen beding aan een katholiek mocht worden toevertrouwd. Desondanks droeg de KVP Jozef Luns voor als minister van Buitenlandse Zaken, maar ging ermee akkoord dat de partijloze Johan Willem Beyen tot minister voor Europese Zaken werd benoemd. Om wat om handen te hebben stortte Beyen zich vol overgave op een plan voor een Europese Economische Gemeenschap (EEG), die in 1957 werkelijkheid werd. Zijn katholieke collega's uit andere landen maakten een dusdanige indruk op hem dat hij besloot zelf tot de moederkerk toe te treden. De EEG was weinig controversieel. Een dergelijk grote markt moest voor Nederland wel gunstig zijn. Bij de volgende kabinetten kreeg Luns ook de Europese zaak onder zich. Daarbij ontpopte hij zich tot een fervent voorstander van een federaal Europa en een taaie tegenstander van de Franse president Charles de Gaulle. Jarenlang scoorde hij daardoor bij opiniepeilingen als populairste Nederlander.

Europa 1992

De anti-Europese stroming binnen de PvdA werd sterker tijdens de hoogtij-

dagen van Nieuw Links, dat stelde dat vooral de grote bedrijven profiteerden en de Derde Wereld schade leed door het protectionisme. De vorming van het CDA in 1980 betekende een fusie tussen de enige onvervalst pro-Europese partij (KVP) en twee eurosceptische partijen (ARP en CHU). Tot problemen leidde dat niet, omdat Europa, tot ergernis van de publieke opinie, als een slak voortsukkelde.

Mede naar aanleiding van de absurde grenscontroles van vrachtauto's, begon het bedrijfsleven in 1985 daarom een campagne om de Europese Gemeenschap eindelijk te voltooiën. De voorzitter van de Europese Commissie, Jacques Delors, haakte daarop in. Eind 1992 moest de economische unie echt functioneren. Deze *Europa 1992*-campagne sloeg enorm aan bij publiek en media. De politieke leiders, premier Ruud Lubbers (CDA) en zijn minister van Financiën Wim Kok (PvdA), ontvochten zich daarop tot grote voorvechters van de Europese zaak. Beiden verheugden zich erop *Europa 1992* te kunnen bezegelen tijdens de Europese topconferentie in Maastricht, eind 1991. Het daar gesloten verdrag betekende de voltooiing van de economische unie, terwijl men de euforische stemming aangreep om de deur voor verdere samenwerking te openen. Lubbers trad op als voorzitter van de regeringsleiders en Kok was voorzitter van de ministers van Financiën die de euro bekookstonden. Na afloop heerste er een jubelstemming in de Nederlandse media: 'Onze Ruud en Wim hadden oogstrelend gescord'. Was er een referendum uitgeschreven, dan zou

dat een eclatante overwinning hebben opgeleverd. Niemand kwam echter op een dergelijk mal idee; dat paste immers niet in onze traditie van een parlementaire democratie.

Euro

Over de daadwerkelijke invoering van de euro, tien jaar later, bestond al minder enthousiasme en dat gold ook voor de nieuwe uitbreiding van de Europese Unie. Hoewel de intrede van de euro zeven vette jaren inluide (met de laagste inflatie sinds 1945 en een gestage welvaarts-groei) nam de onvrede over *gigantische prijsstijgingen* toe. Pim Fortuyn speelde hier dankbaar op in. Zo kreeg de SP op dit punt met een bondgenoot op rechts voor het eerst sinds 1950 een flinke aanhang voor anti-Europese standpunten. Die vonden een uitlaatklep bij het referendum over de *Europese grondwet* op 1 juni 2005. Duidelijk werd dat leiders van de grote partijen hun achterban niet meer konden overtuigen en dat een duidelijke meerderheid van de bevolking nieuwe bevoegdheden voor Europese instellingen afwees.

Opvallend was het pro-Europese standpunt van GroenLinks, die in 1989 tot stand kwam door een fusie van vier kleine linkse partijen met een overwegend anti-Europees karakter.

Schizofrenie

De Tweede Kamer had weinig keuze en legde zich bij de uitslag neer, zonder ontbinding van de Kamer of een val van het kabinet. Premier Balkenende, voortgekomen uit het eurosceptische

smaldeel van het CDA, kostte het kennelijk geen moeite zich bij de uitslag neer te leggen. Alle partijen die hadden aangekondigd voor de *grondwet* te stemmen, stemden er tegen, waarbij ze de eigen Grondwet even negeerden. Wel stemden ze twee jaar later voor het Verdrag van Lissabon, dat niet veel van die Europese grondwet verschilt. Deze schizofrene houding heeft zich de jaren erna voortgezet. Partijen wedijveren met elkaar om te betogen dat er minder geld en minder bevoegdheden naar de Europese Unie moeten. Het traditioneel pro-Europese CDA doet daar volop aan mee. Steeds vaker spreekt Nederland een veto uit of dreigt ermee dat te doen. Als echter puntje bij paaltje komt, halen de *verantwoordelijke* partijen bakzeil om hun steentje aan de redding van de euro of de Europese Unie bij te dragen, waarbij het echt om grote bedragen gaat en men juist pleit voor meer controle door die eerder verfoeide Unie. De betreffende partijen durven echte niet openlijk warm te lopen voor de Europese zaak en die vol overtuiging uit te dragen. Of de kiezer dat nog kan volgen, blijft de vraag. ◀

Wilt u op dit artikel reageren, stuur dan een e-mail naar: w.blankert@maatschappijenpolitiek.nl.

Foto: Henk Kosters

Welkom op onze potemkinschool

Radboud Burgsma

Russische graaf Grigori Alexandrovitsj Potemkin betrokken bij Nederlandse onderwijsinspectie

8:13 uur. De schoolbel gaat. 'Sinds wanneer hebben we weer een bel?', vraagt een collega van Radboud Burgsma, 'We hadden die toch afgeschaft, omdat leerlingen kunnen klokkijken? Ze weten dat ze op tijd in de les moeten zijn. Daar is echt geen bel voor nodig!'. Enigszins geïrriteerd antwoordt

de conciërge vanuit het ketelhok: 'Die bel is ook niet voor de leerlingen, maar voor jullie docenten! Opdracht van de directeur'. 8:14 uur. De bel gaat opnieuw en een onverstaanbaar gemurmel volgt. 'Lukt het?', vraagt de collega.

In de ochtendpauze herinnerde de directeur ons aan de snel naderende datum van het inspectiebezoek. Om de haverklap onderbroken door de schoolbel (de tijd klok is nog steeds in de war) vervolgde hij zijn verhaal: 'Ik wil vanaf deze plek alvast de Werkgroep Voorbereiding Inspectiebezoek bedanken voor zijn inzet. Via de mail krijg je het door hen zorgvuldig samengestelde draaiboek toegestuurd.' De directeur had dit nog niet gezegd of een tsunami aan e-mails vanuit het management overspoelde de mailbox. Het eerste bericht bevatte inderdaad het draaiboek, om al snel te worden gevolgd door een tweede e-mail met het verzoek 'om de bestaande sectieplannen te actualiseren, vooral S.M.A.R.T. te formuleren' en in een speciaal ontworpen P.D.C.A.-format te gieten... en het liefst A.S.A.P. richting het MT. Bij het derde bericht zat een bijlage met de naam: 'Neuzen in dezelfde richting'. In prachtige volzinnen werd een visie verwoord en een overzicht gegeven van antwoorden op mogelijke kritische vragen van de Inspectie.

Selectie

De vierde e-mail was niet voor iedereen het vierde bericht, maar voor sommigen al het vijfde. Het bleek dat ik niet tot de groep docenten behoorde die met de neuzen in dezelfde richting, oog in oog met de Inspectie kritische vragen moest pareren. Sommigen waren voorgeselecteerd! Deze voorselectie door het management beperkte zich niet tot de docenten, ook ouders en leerlingen gingen door de ballotage, om te garanderen dat sprake zou zijn een eensluidend verhaal richting de inspecteurs. Voor de overige docenten was een ingelaste Algemeen Plenaire Vergadering de gelegenheid om 'nog even de puntjes op de i te zetten'. Uiteraard moest deze vergadering na vier uur plaatsvinden om lesuitval te voorkomen. Ongenoeven daarover werd weggenomen door het koekje bij de koffie en het hapje bij de drankjes nadien.

Schoonmaak

De dag voor het inspectiebezoek leek het schoolplein op een chaotisch Piazza Venezia in Rome. Auto's en vrachtwagens reden af en aan. Een peloton van geüniformeerde schoonmakers arri-

veerde. Met vervaarlijk uitzijnde machines ontdeden zij het gebouw grondig van graffiti, kauwgom en zwerfvuil. Een straal met citroen geperfumeerd water spoot via de roosters van het raam het lokaal binnen. Er ontstond hilariteit in de klas toen een borstel ritmisch tegen het raam op en neer ging bewegen: 'Kopje koffie glazenwasser?' Vervolgens arriveerde een flinke vrachtwagencombinatie, die vakkundig op de spiegels tussen de paaltjes werd geparkeerd. Op de trailer stond de tekst 'De specialist in verhuur van Planten en Decors'. Worden er nu ook al planten en decors gehuurd?

Façade

Waar zijn we eigenlijk mee bezig? Een potemkindorp bouwen, schoot me door het hoofd. Graaf Grigori Alexandrovitsj Potemkin (1739-1791) was een favoriet van de Russische tsarina Catherina de Grote (1762-1796), voor wie hij onder

andere de Krim (Zuid-Oekraïne) koloniseerde. Potemkin was er alles aan gelegen Catharina een zo mooi mogelijk beeld van haar Rusland voor te toveren. Waar ze maar ging liet hij mooie, frisgeschilderde houten gevels voor de bouwsels optrekken om hun werkelijke, belabberde staat te verhullen. Langs de rivier waarlangs zij naar de Krim reisde, werden door grote vuren verlichte façadedorpen gebouwd. Catharina was uitermate tevreden over al het groots dat Potemkin tot stand had gebracht en beloonde hem met een prinsentitel. Sindsdien staat het begrip *potemkindorp* voor het camoufleren met behulp van een mooie façade van een armoedige werkelijkheid om het gezag een rad voor ogen te draaien.

Aanbevelingen

Een inspectiebezoek heeft tot doel het in kaart brengen van de kwaliteit

van het onderwijs. Alleen al de wetenschap dat de Inspectie de school gaat bezoeken, zorgt voor een gunstig effect op de kwaliteit van het onderwijs. Dat is goed, maar ook de Inspectie beseft dat veel van wat ze krijgt voorgeschoteld een potemkindorp is, een mooie façade, slechts bedoeld om een belabberde werkelijkheid aan het oog te onttrekken. Op dit inspectiebezoek volgden een paar stevige aanbevelingen voor de renovatie van hetgeen zich achter de façades bevond. Intussen zijn de eerste plannen voor een nieuw te bouwen luchtkasteel gelanceerd. ◀

Wilt u op dit artikel reageren, stuur dan een e-mail naar: r.burgsma@maatschappijenpolitiek.nl.

Tips en instructies van de schoolleiding

Wat willen de externe beoordelaars bij ons op school zien?

- De les is een afgerond geheel.
- De docent slaagt erin de leerlingen actief bij de les te betrekken, de docent daagt de leerling uit.
- De docent slaagt erin de leerlingen zelfstandig aan de lesstof te laten werken.
- De docent slaagt erin meerdere groepen leerlingen aan te sturen: leerlingen die op een gemiddeld niveau presteren, leerlingen die hier onder blijven en leerlingen die hier bovenuit stijgen.
- De docent zorgt ervoor dat de leerling invloed op zijn eigen leergedrag kan uitoefenen.
- De leerling is in grote mate bij de les betrokken.
- De docent brengt variatie aan in de werkvormen.

Tips

- Zorg voor een duidelijke start van de les, wees je bewust van je rol als gastheer, presentator, didacticus en pedagoog.
- Bereid een les voor als een afgeronde eenheid (met een kop, een middenstuk en een staart).
- Stel heldere en haalbare doelen voor die les en maak die aan de leerlingen duidelijk.
- Markeer de verschillende onderdelen van de les (bijvoorbeeld door ze op het bord aan te geven).
- Controleer alle absentes.
- Maak gebruik van de werkwijzer voor je vak en verwijs hier letterlijk en figuurlijk naar.
- Evalueer aan het eind van de les of de doelen zijn gehaald.
- Houd je aan de lestijden. Bel is bel!
- Ga na of alle lokalen geschikt zijn om het type les te geven dat volgens het rooster gegeven moet worden. Pas het programma van die dag desnoods aan.

- Ga na of de lokalen schoon en netjes zijn. Roep hulp in voor het verwijderen van graffiti enzovoorts. Ruim de lokalen op.
- Geen toetsen en toetsbesprekingen op deze dag.
- Besteed gericht aandacht aan de zwakke leerlingen in de groep en aan de betere leerlingen in de groep.
- Stimuleer leerlingen om samen te werken om de antwoorden te vinden.
- Besteed aandacht aan de betere leerlingen door ze extra uitdaging te bieden.
- Zorg dat je een setje toetsen ter inzage in je lokaal klaar hebt liggen.
- Geef inzicht in processen, geef verklaringen/uitleg voor afwijkingen/mindere prestaties/keuzen enzovoorts.
- **Doe geen dingen die je anders ook niet doet.**
- De Inspectie zorgt er wel voor dat zij ziet en hoort wat zij wil zien en horen. Wij moeten er ook voor zorgen dat de Inspectie ziet en hoort wat wij willen dat zij ziet en hoort! Zet je school in de etalage, **laat je parels zien...** die zijn er! Heel veel!!

Ten slotte

De inspecteur komt aan het begin van de les binnen:

- Heet de inspecteur welkom en geef hem een goede plaats in het lokaal.
- Vertel welke vak je geeft, welke klas het is en waar jullie mee bezig gaan.
- Vertel de klas waarom de inspecteur in de les komt.

Als de inspecteur halverwege de les binnenkomt, leg dan de les stil en heet de inspecteur welkom, geef een goede plaats in het lokaal enzovoorts.

Wij wensen een ieder heel veel succes met de voorbereidingen op de visitatie.

Vijf vragen aan de Occupy-beweging in Amsterdam

Begin september verschenen in New York de tenten van de *Occupy Wallstreet*-beweging. Afgelopen weken kreeg de beweging navolging in steden over de hele wereld. Op 20 oktober stond de teller al op 2.150 deelnemende steden, waaronder Amsterdam. De bezetters keren zich tegen de macht van banken en bedrijven, tegen de *graacultuur* en de *graaiers*. *Maatschappij & Politiek* stelde vijf vragen aan Dmitri, een Amsterdamse occupier van het eerste uur, die sinds de start alle nachten op het Beursplein heeft gebivakkeerd.¹

1 Wat is uw rol bij de Occupy-beweging hier op het Beursplein?

'Officieel heb ik geen rol; iedereen is hier vrijwillig en er is geen hiërarchie. Formeel ben ik dus net als alle andere aanwezigen gewoon *deelnemer*. Informeel is het echter anders. Naarmate er meer mensen meedoen is er meer coördinatie nodig. Je ziet, en dat is eigenlijk een natuurlijk proces, dat een aantal deelnemers graag goedkeuring krijgt voor acties of telkens vraagt wat ze nu kunnen gaan doen, terwijl anderen de grote lijnen in de gaten houden en de boel een beetje bij elkaar houden. Ik doe een deel van de interviews met de pers en houd me bezig met orde en veiligheid op het Beursplein. Intern hebben we weinig problemen. Iedereen kan zijn tentje opzetten en zich aansluiten. Zolang men niet agressief doet en geen rare dingen doet vinden wij het prima. We hebben 's nachts wel last van uitgaanspubliek en van dronken mensen die hier duidelijk niet met positieve bedoelingen langskomen. Met de politie werken we goed samen.'

2 Er zijn in 2.150 steden Occupy-bewegingen actief met acties en tentenkampen. Hebben jullie contact met occupiers in andere steden? Is er sprake van een vorm van globale coördinatie of zijn alle steden autonoom bezig?

'Elke plaats kent weer een andere situatie. Nergens op de wereld is er een Beursplein zoals hier, zoals ook nergens ter wereld een zelfde situatie is zoals op Wallstreet. Natuurlijk kijken we wel naar wat andere steden doen, maar we trekken ons eigen plan. In New York zijn ze nu bezig met het *99-procentthema*: de stelling dat het protest de mening weerspiegelt van de overgrote meerderheid van de Amerikaanse bevolking. Daar houden we ons hier in de discussies veel minder mee bezig. Wat wel voor alle steden geldt, is de manier waarop mensen kunnen meedoen. Iedereen kan zijn tent opzetten en meedoen zolang je maar geweldloos bent. Ook is er in elk *Occupy*-kamp sprake van een dagelijkse vergadering van alle aanwezigen.'

3 Wanneer is dit tentenkamp in Amsterdam voor u persoonlijk een succes? Wat wilt u bereiken?

'Het gaat mij om ontwaken. Om het bewustzijn van mensen over *hoe* ze hun leven op dit moment inrichten. Het economische model is gericht op groei, maar de natuurlijke bronnen groeien niet mee. Het systeem is dus eindig. Verder is de economie gebouwd op schulden. Dat leidt tot machtsverhoudingen en -conflicten tussen mensen en tussen landen die tot volledig ontsporen leiden. Liefst zou ik zien dat dat hele systeem op de schop gaat. Waarom geen kleinere lokale economieën met bijvoorbeeld *bid coins*? Natuurlijk is dat een ideaal voor de langere termijn. Voor de korte termijn ben ik al heel tevreden met bewustwording van mensen om ons heen; met aandacht van de media die onze ideeën verspreiden en van mensen die ons steunen in woord en gebaar.'

4 De acties, de spandoeken, de tenten, het lijkt allemaal erg vriendelijk. Gaat u hiermee de oorlog winnen tegen de graaiers en het onvermogen van politieke leiders om het graaien te stoppen?

'Het is geen oorlog, geen *wij* tegen *zij*. We gebruiken geen geweld. Zolang we geweldloos zijn kan niemand ons iets maken en ook niet tegen ons zijn. Filosofisch en idealistisch gesteld 'is bewustmaking ons wapen'. We kunnen ook niet anders. Stel dat het een chaos wordt dan is de beweging ten dode opgeschreven. Niemand zou ons dan meer steunen.'

5 Wat moet een middelbare scholier over u en uw acties van zijn docent Maatschappijleer horen?

'Stel de leerlingen vragen: 'Wie ben je?', 'Wat doe je?' en 'Waarom doe je dat op die manier?'. Docenten Maatschappijleer moeten vertellen hoe de machtsverhoudingen in de wereld nu in elkaar zitten: de formele, maar vooral ook de informele machtsverhoudingen! Ook moeten ze vertellen waarom dat systeem nu op de klippen loopt. Vraag de leerlingen ook hoe zij denken dat het anders moet. Zij moeten beseffen dat zij de toekomst zijn en dat wat nu gebeurt wel eens bepalend voor hun latere leven kan zijn.' ◀

Douwe van Domselaar

Douwe van Domselaar is als maatschappijleerdocent verbonden aan het Don Bosco College in Volendam.

Noot

1. Het interview met Dmitri vond plaats op donderdag 20 oktober 2011 van 10.00 tot 10.15 uur op het Beursplein in Amsterdam. Gezien de aard van de *Occupy*-beweging en de snelle veranderingen in de situatie weerspiegelt het interview slechts de stand van zaken op dat moment. Meer informatie over de beweging in Amsterdam: www.occupyamsterdam.org.

Machteloos gezag

Wolter Blankert

Op 8 oktober van dit jaar hield de Raad van State een open dag om de opening van de nieuwe huisvesting luister bij te zetten en de eigen openheid te etaleren. Duizenden bezoekers grepen deze kans om het handgeknoopte tapijt in de balzaal van het gerestaureerde paleisje van koning Willem II aan de Kneuterdijk te betreden. Ook was de nieuw opgetrokken vleugel te bezichtigen: de plek waar de echte werkzaamheden plaatsvinden.

Tijdens een van de workshops ter gelegenheid van de open dag van de Raad van State stelde een van de bezoekers de vraag: 'Hoe leg je aan een havo-4-leerling de macht van de Raad van State uit?'. Aftredend vicepresident Herman Tjeenk Willink reageerde met een mengeling van enthousiasme en lichte irritatie. Hij was enthousiast omdat hij nog eens haarfijn mocht uitleggen waar *zijn* raad voor staat, maar licht geïrriteerd omdat een vragensteller vanuit het onderwijs zou behoren te weten dat de Raad van State slechts adviseert:

'Als advieslichaam beschikt de Raad van State per definitie niet over macht. Over elk wetsvoorstel brengen wij advies uit, waarbij een politieke wegging uit den boze is. Over een wetsvoorstel kunnen wij alleen een negatief oordeel vellen als daarvoor juridische of beleidsmatige gronden bestaan. Op die beperking berust ons gezag en dat moeten wij koesteren. Wij brengen jaarlijks over ongeveer 600 wetsvoorstellen advies uit, waarbij het maar gemiddeld in vijftig gevallen om een ronduit negatief advies gaat. Ik kan niet precies zeggen

Foto: Marjon Kruijk

hoe vaak de regering ons advies negeert, omdat dit gecompliceerd ligt. De regering kan zelf wijzigingen aanbrengen en vervolgens kan de Tweede Kamer amendementen indienen. Onze invloed valt daarom lastig exact te meten. Zeker is dat een negatief advies een rol speelt in het steekspel tussen regering, beide Kamers en de media. Ook op veel wetsvoorstellen met een positief advies, de overgrote meerderheid, hebben wij een zekere invloed. Normaal gesproken zal de regering kanttekeningen van onze kant die bijdragen aan de kwaliteit van de wetgeving overnemen'.

Dubbelfunctie

Karel de Vijfde zadelde zijn landvoogdes in de Nederlanden in 1531 op met de Raad van State. Tijdens de Republiek (1581-1795) heeft men zonder succes getracht deze adviesraad als centraal gezag te laten fungeren, als een soort

bracht over een bepaalde wet om die vervolgens later als rechter te interpreteren. Beide afdelingen beogen een bijdrage te leveren aan de kwaliteit van het openbaar bestuur en verschaffen samen aan ruim zeshonderd mensen werk.

Kritiek

De ouderdom van de Raad van State zou in veel landen reden zijn om deze instelling te koesteren, maar in Nederland is niet iedereen dol op historische curiosa. Dat het staatshoofd zowel voorzitter van dit hoogste adviescollege als van de regering is, is voor mensen met een hekel aan geschiedenis een gruwel, ook al gaat het om puur ceremoniële functies. In de Raad van State houdt men de fictie in ere door een lege voorzittersstoel voor het staatshoofd vrij te houden, in de ministerraad zit premier Rutte daar zonder enige gêne zelf en daarom voelt hij geen behoefte aan verandering. De troonopvolger kan zittingen van de Raad van State met zijn

Raad gaan die aan het Lange Voorhout, vrijwel naast de Raad van State zetelt. Een tunneltje tussen beide gebouwen zou volstaan om deze wijziging van ons staatsbestel, zij het na een grondwetswijziging, te bewerkstelligen.

Onderkoning

De bijnaam *onderkoning* lijkt te veel eer voor de vicepresident van dit advieslichaam (de term gaat terug op Louis Beel, die deze functie van 1959 tot 1972 bekleedde). Vicepresidenten zijn adviseur van het staatshoofd en traden geregeld op als kabinetsinformatie, maar aantoonbare invloed heeft ze dat niet opgeleverd. De huidige onderkoning kon het kabinet-Rutte niet verhinderen, evenmin als zijn voorganger, de CDA'er Willem Scholten, dat bij het eerste paarse kabinet heeft kunnen klaarspelen. De almachtige adviseur die zonder democratisch mandaat het land naar zijn pijpen laat dansen, berust op pure fantasie.

Prominente politici hebben deze functie dan ook zelden begeerd. Enige afstand tot de eigen partij en tot de regering gold als een pluspunt. Eigenlijk is dat niet zo belangrijk, omdat de Raad van State als keurmeester maar op drie punten let: (i) strookt de geplande wet met hogere wetgeving (vooral met internationale verdragen), (ii) voorziet hij in een behoefte en (iii) wordt het beoogde doel bereikt. Daarnaast gaat het om nuttig eindredactioneel werk dat, anders dan bij dit tijdschrift, (door de wetgevende macht) weer ongedaan kan worden gemaakt. De afdeling Rechtspraak doet soms uitspraken met grote gevolgen, maar daar staat de vicepresident buiten. Iemand die deze post ambieert is dus geen prominent politicus of hij voelt aan dat hij op zijn retour is. ◀

Wilt u op dit artikel reageren, stuur dan een e-mail naar:
w.blankert@maatschappijenpolitiek.nl.

Iemand die de post van onderkoning ambieert is geen prominent politicus of hij voelt aan dat hij op zijn retour is.

Europese (Nederlandse in dit geval) Commissie. In de praktijk berustte de macht echter bij de Staten-Generaal, met stem- en vetorecht voor de zeven gewesten, waardoor de Raad van State een advieslichaam bleef met een speciaal oog voor de gemeenschappelijke belangen. Bij de Grondwet van 1814 werd die functie bevestigd en dat is zo gebleven. Geleidelijk ontwikkelde de Raad van State zich bovendien tot de hoogste instantie om bestuursrechtelijke geschillen te beslechten, zowel tussen overheden onderling als tussen de burger (of private instellingen) en de overheid. Na kritiek op die dubbelfunctie, vooral vanuit het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg (onderdeel van de Raad van Europa), is tussen beide activiteiten een schot geplaatst. De afdeling Rechtspraak resorteert nu onder een eigen voorzitter en het is niet meer mogelijk dat een lid van de Raad eerst advies heeft uitge-

aanwezigheid opfleuren en mag daarbij zelfs zijn vrouw meenemen, mits beiden hun mond houden. Dit voorrecht laten ze meestal aan hen voorbijgaan. Nederland kent een oerwoud van advieslichamen, maar alleen het voorleggen van wetsvoorstellen aan de Raad van State is verplicht. Anderzijds strooit deze raad niet met ongevraagde adviezen, anders dan bij later ontstane adviescommissies (de Onderwijsraad geniet hierbij enige beruchtheid). Elk (beschaafd) land kent zijn eigen instellingen die de functies van de Raad van State uitoefenen. Toch bepleiten sommige juristen (vooral advocaten, die het in hun beurs voelen dat zij in het administratief recht vaak overbodig zijn) de overheveling van het bestuursrecht naar de *normale* rechter. In de lagere regionen is dat deels doorgevoerd; tot verdriet van de burger die op hogere kosten wordt gejaagd. In hoogste instantie zou het om de Hoge

Voor meer informatie over de Raad van State: www.raadvanstate.nl. Hier vindt u alle adviezen en uitspraken. Sommige van deze adviezen en uitspraken leveren aardig bronnenmateriaal voor in de les.

Verslag van een pilotdocent/ materiaalontwikkelaar Maatschappijwetenschappen

Jongstleden september zijn vijftien pilotscholen van start gegaan met het nieuwe examenprogramma Maatschappijwetenschappen volgens de concept-contextbenadering. Reden om één van de havo-pilotdocenten, Yolande Vonhoff, naar de eerste indrukken te vragen. Vonhoff is tevens een van de auteurs van het lesmateriaal voor de pilot. Ze vraagt zich af of het de pilotdocent in de klas lukt om te bereiken wat met het programma en het materiaal wordt beoogd.

De havo-pilotdocenten zijn begonnen met domein B Cultuur en Socialisatie in de context van Samenlevingsvormen. Sommige docenten zijn rustig gestart met de introductiemodule, een eerste kennismaking met de vier hoofdconcepten *vorming, verhouding, binding en verandering*. Ook zijn er docenten met hun klassen direct in het diepe van de theorie gesprongen, alwaar ze nu vrolijk rondspartelen in de concepten *identiteit en socialisatie*. Het materiaal lijkt geschikt voor zowel een start vanuit de context als voor een start vanuit de concepten. Een tweede keuze die de pilotdocenten konden maken betreft het werken binnen een elektronische leeromgeving (ELO). Anderen laten de leerlingen toch maar een *gewoon* portfolio bijhouden om vooral rustig van start te kunnen gaan.

Social media-generatie deelt zielenroerselen met maatschappijleerdocent
(Foto: Tulane Public Relations)

Pilotbelicht

Havo en vwo

De twee auteursgroepen werd gevraagd voor havo en vwo herkenbaar ander lesmateriaal op tafel leggen. Dat leidt er toe dat de wegen van havo- en vwo-docenten en materiaalontwikkelaars zich meer en meer scheiden. Havodocenten mogen graag over de schutting kijken hoe hun vwo-zuster-groep het er af brengt en soms lijkt het alsof de groepen de sfeer van *hun* leerlingen overnemen. Met verbazing wordt gekeken naar de theoretische discoursen waarin de vwo-schrijfgroep soms is verwikkeld. Deze meent geregeld dat havoleerlingen wel met iets meer theoretische bagage mogen worden opgezadeld. Het resultaat is twee verschillende lespakketten met duidelijke verschillen in niveau, theorievorming en soorten opdrachten.¹

Leerlingen

Met hun eigen leven als context liet ik de leerlingen op zoek gaan naar de vorming van hun identiteit. Deze eerste opdracht werd digitaal ingeleverd. Wat dat betekent voor jongeren die gewend zijn hun hele hebben en houden via de sociale media met de rest van de wereld te delen, had ik niet voorzien. Het heeft tijd gekost om op alle zielenroerselen te reageren. Het heeft evenwel ook gezorgd voor kennis over en een band met een aantal leerlingen die anders veel later of nooit zou zijn gevormd. De digitale collage is wat mij betreft alleen al om die reden een blijvertje in mijn lesmateriaal.

Mijn havo-leerlingen vinden het prettig (en niet te vergeten: gezellig!) om in groepen naar contexten op zoek te gaan, maar daarmee is niet gezegd dat ze die ook steeds weten te vinden. Waar ben ik naar zoek? Naar dat mooie moment waarop de blinde paniek, het ten hemel heffen van beide handen en het uitroepen van 'Dit snap ik niet, dit kan ik niet. ...', verandert in triomf: 'Juf, ik heb het gevonden. Er is een mediaframe tegen Cohen'. Een havoleerling is een ontdekker, geen onderzoeker. Na zijn ontdekking leunt hij tevreden achterover, roept dat hij klaar is en gaat belangrijker dingen doen, zoals het checken van zijn e-mail. De uitdaging is mijn leerlingen via de concept-contextbenadering dit dode punt te laten passeren. De leerlingen die vorig jaar het oude programma hebben gevolgd zijn duidelijk: deze aanpak is interessanter en leuker.

Lakmoesproef

De eerste lakmoesproef is aanstaande. We zitten vol goede voornemens, maar soms slaat de twijfel toe: hebben de concepten inderdaad meer betekenis gekregen? Kunnen de leerlingen ze in verschillende contexten plaatsen? Weten ze eigenlijk wel wat het concept is? Met de toetsweek in het verschiet moet ik me soms inhouden om niet uit te roepen: 'Hier heb je het, daar staat het en zo moet het!'. ◀

Noot

1. Docenten die toegang willen krijgen tot het lesmateriaal kunnen zich aanmelden bij l.meijs@slo.nl.

Yolande Vonhoff

Yolande Vonhoff is als pilotdocent/materiaalontwikkelaar verbonden aan het St. Stanislascollege Westplantsoen in Delft.

Wilt u op dit artikel reageren, stuur dan een e-mail naar: menp@prodemos.nl.

Kadhafi in de les

Mauro in de les

Griekenland in de les

Wilt u graag actuele gebeurtenissen in uw les behandelen?

Vanaf nu stuurt ProDemos gratis tien keer per jaar een e-mail met daarin werkvormen, beeldmateriaal en lesideeën die aansluiten bij de actualiteit en passen binnen het curriculum. Dat scheelt u een hoop werk.

Wilt u deze email ook ontvangen?

Kijk voor meer informatie op www.prodemos.nl.

Foto: Koen van Rossum

Ons tafelzilver

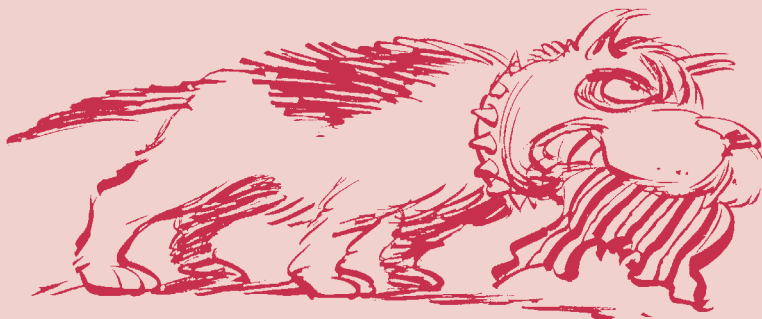
De pensioenfondsen maken zich zorgen over hun dekkingsgraad. Zelfs ons betrouwbare ABP sluit verlaging van de uitkering op den duur niet uit, want premieverhoging is om goede redenen geen alternatief meer. Maar dat je uitkering slinkt is altijd nog beter dan afhankelijk te zijn van een omslagstelsel, zoals de meeste landen van de Europese Unie hanteren. In een land als Frankrijk haten ze ons bedrijfstakingwijze verzekeringsstelsel. Ze vinden de fondsen te zeer gebonden aan de bazen, veel te speculatief, te Angelsaksisch, te kapitalistisch. Zij vertrouwen alleen de staat. En laat nu door deze crisis, oh ironie, juist de staat de meest onzekere factor zijn geworden!

Medeoprichter Nederland heeft goudgeld aan *Europa* verdiend. Ons land was ooit zelfs het meest fanatiek pro-Europa. Dat succes en die geestdrift hebben ons blind gemaakt voor de gevolgen. Succes maakt jaloers. Minder slimme en armere eurolanden richten begerige blikken op ons unieke tafelzilver, zoals ons spaargeld, onze huizenmarkt en (dat wordt straks oorlog!) onze pensioenfondsen. Er staat geen hek om onze verworvenheden. Als de nood hoog genoeg is, worden we meedogenloos leeggeplunderd.

Het was beter geweest als we ons bij de EEG hadden aangesloten toen die al bestond, zoals Groot-Brittannië en Denemarken deden. Dan hadden we, net als zij, over voorwaarden en uitzonderingsposities kunnen onderhandelen. Op een internationale conferentie in de jaren negentig, georganiseerd door het Instituut voor Publiek en Politiek (nu ProDemos), vertrouwde een Deense collega me na inname van de nodige spiritualiën toe dat Denemarken consequent alle Brusselse regelingen die *slecht* zijn voor het land domweg negeert. Zie *Schengen*. Ze komen er nog mee weg ook.

Grom

g.vanrossum@maatschappijenpolitiek.nl

Maria naar Groesbeek

Christine Elout

Elke school kent dezelfde eindtermen voor het vak Maatschappijleer. Toch geeft iedere docent en daarmee elke school zijn eigen draai aan het vak. Christine Elout is benieuwd naar hoe andere scholen het vak vormgeven. In de komende uitgaven neemt ze een kijkje over de schutting van haar eigen klaslokaal en gaat op bezoek bij bijzondere scholen in en rondom Nijmegen. Haar eerste ontmoeting is met vak- en echtgenoot Micha Elout.

Micha Elout geeft nu drie jaar les op het Montessori College Groesbeek, een kleine vmbo-school in Groesbeek, een dorp vlakbij de Nederlands-Duitse grens. Met slechts 350 leerlingen en Nijmegen op elf kilometer afstand is het bijzonder dat de school alle fusiegolven heeft weten te overleven. Tien jaar geleden besloot de school het onderwijs vorm te geven op basis van de benadering van Maria Montessori. Na afloop van een les wordt met Micha Elout gesproken over differentiatie, praktische opdrachten en de belevingswereld van leerlingen.

Christine Elout: Wat voor school is het Montessori College?

Micha Elout: 'Het is een echte vmbo-school en een echte montessorischool. Dit houdt in dat we leerlingen zelfstandig willen laten leren vanuit hoofd, hart en handen.'

Hoe geef je dit vorm in jouw lessen?

'Ik probeer de theorie aan de praktijk te koppelen. Vanaf dit jaar werk ik niet meer met de werkboeken van de

methode. Ik gebruik alleen het theorieboek van *Thema's Maatschappijleer*. Voor elk niveau heb ik zelf een werkmap gemaakt. In deze werkmap staan per thema een aantal korte opdrachten waarbij de leerlingen het tekstboek nodig hebben. Zo behandelen ze zelfstandig de theorie. Wanneer ze deze korte opdrachten hebben afgerond, werken ze per thema aan een praktische opdracht.'

Kun je een voorbeeld van een praktische opdracht geven?

'Bij het thema Werk maken de leerlingen een poster over hun toekomstige werkterrein. Daarin moeten ze bijvoorbeeld verwerken welke vakbonden op dat terrein actief zijn [zie lesmateriaal op pagina 28, red.]. Ook moeten ze een sollicitatiebrief schrijven. Leerlingen onderzoeken welke opleiding ze voor hun werk nodig hebben. Tot slot moeten ze een CAO raadplegen om uit te zoeken welke arbeidsvoorwaarden op dat werkterrein van toepassing zijn. Leerlingen vinden het geweldig om met deze praktische opdrachten bezig te

zijn. Er ontstaat door deze opdrachten een persoonlijke binding met de theorie.'

Je school staat in een dorp. Merk je dat je lesgeeft in een dorp?

'Ja, iedereen kent elkaar. Wanneer ik door het dorp fiets, voel ik mij de koningin: ik zwaai wat af. Dit is ook de reden waarom ik - ondanks de prachtige omgeving - niet in Groesbeek wil wonen. Overall zijn leerlingen en ze zien alles.

In mijn klassen en in mijn lessen merk ik dat het aandeel niet-westerse allochtonen in Groesbeek en omgeving erg klein is. Van huis uit is er weinig begrip voor andere culturen. Op mijn school zitten maar vier niet-westerse allochtonen. Begin dit schooljaar kregen we op school een meisje met een hoofddoek. Na een maand is ze van onze school gegaan, weggepest.'

Wat vond je daarvan?

'Ik zie dit als een persoonlijk falen. Ik denk dat een maatschappijleerdocent grote invloed op de acceptatie van andere culturen kan hebben. De meeste leerlingen hebben een grote weerstand tegen bijvoorbeeld de islam. Die weerstand wordt door hun ouders gevoeld. Dat maakt het moeilijk. Je zou bij de ouders moeten beginnen. Zolang je daar niets bereikt is het bijna onmogelijk om leerlingen van hun vooroordelen bewust te maken. Bovendien voelen ze zich gesteund door Geert Wilders. Als hij alles mag zeggen, dan mogen zij dat toch ook?'

Hoe ga je met de vooroordelen van je leerlingen om?

'Ik probeer altijd de discussie aan te gaan en ik eis van mijn leerlingen dat ze argumenten bij hun mening geven. Ook probeer ik zoveel mogelijk feiten aan te dragen, aan te tonen dat bijvoorbeeld niet elke Marokkaan crimineel is. Ze leggen de cijfers echter rustig naast zich neer of houden op dat moment hun mond dicht, maar schreeuwen de volgende les weer net zo hard. Het is belangrijk dat je zelf niet gaat generaliseren. Toen de leerlinge met het hoofddoekje op school kwam, dacht ik de eerste week dat alle leerlingen tegen hoofddoekjes waren. Eigenlijk waren het maar een paar leerlingen die haar echt pestten, maar die hebben wel de grootste mond in de klas. Toen ze onze school verliet, bleek dat het

Micha Elout (zie inzet) beoordeelt de werkmappen van zijn leerlingen.

grootste gedeelte van de leerlingen het belachelijk vond dat iemand met een hoofddoekje was weggepest.'

Wat heb je van deze situatie geleerd?

'Ik denk dat er in de eerste klas al gelijk over vooroordelen moet worden gesproken. Leerlingen uit de eerste klas zijn nog helemaal niet bezig met allochtonen en hoofddoekjes. Die onbevangenheid moet je als aangrijpingspunt gebruiken. Schoolbreed zijn we bezig met het project *Gelijk spel*. Er komt een speler van voetbalclub NEC om over multiculturaliteit te praten. Mijn leerlingen zijn echte *diehard fans* van NEC en een speler van *hun club* heeft veel meer invloed op hun denken dan ik. Als docent kan ik vervolgens wel op hun ontmoeting met die speler teruggrijpen. De echte racisten bereik je hier niet mee, maar de meelopers misschien wel en dan heb je al zoveel gewonnen.'

Maak je behalve van het project *Gelijk spel* nog gebruik van andere bestaande projecten?

'Heel veel. Ik probeer de projecten als praktische opdracht bij het thema in te zetten. Elk jaar nodig ik via de organisatie Delinkwentie & Samenleving een ex-crimineel uit. Hij of zij vertelt in een lesuur zijn of haar geschiedenis en daarover moeten de leerlingen een verslag

schrijven. Daarnaast ga ik met alle vierde klassen naar de Haagse Tribune. Ik krijg het voor elkaar om één dag per jaar de gehele Haagse Tribune te boeken voor het Montessori College Groesbeek. Om half acht 's ochtends vertrekken we dan met ongeveer 120 leerlingen naar Den Haag. Prachtig!'

Vormt dit bezoek dan ook een praktische opdracht voor het thema Politiek?

'Nee. Je zou de leerlingen een verslag over hun bezoek kunnen laten schrijven, maar wat bereik je daarmee? De leerlingen vinden het bezoek zo leuk en interessant. Ze gaan er helemaal in op. Door een verslag te laten schrijven maak je er weer zo iets schools van.'

Hoe maak je dan een koppeling tussen het bezoek aan de Haagse Tribune en je lessen?

'Ik behandel eerst het thema Politiek. Dan gaan we naar de Haagse Tribune en een week later krijgen ze een toets over het thema.'

Past toetsting dan binnen de montessorigedachte?

'Natuurlijk past het toetsen van het geleerde daarbinnen, zij het niet zo zeer de traditionele toetsen. De manier waarop de exameneisen zijn geschreven leent zich echter wel erg voor een leer-

toets. Toen ik hier kwam werken, sloot ik elk thema af met een leertoets. Nu toets ik ook via de praktische opdrachten, waarvoor ik ook een cijfer geef. De leerlingen krijgen dus twee cijfers per thema. Beide cijfers wegen even zwaar. Als leerlingen op een andere manier laten zien dat ze de theorie begrijpen en deze bovendien goed kunnen toepassen, moet dat worden gehonoreerd.'

Maria Montessori was voorstander van differentiatie. Hoe verwerk je dit aspect in je lessen?

'Dat is mijn grootste uitdaging in het montessorionderwijs. De grote klassen waarmee we werken maken het moeilijk om te differentiëren. Toch is zeker bij Maatschappijleer differentiatie hard nodig. Je hebt leerlingen die van huis uit veel kennis over de maatschappij hebben meegekregen, die het nieuws volgen en zelfs kranten lezen. Deze leerlingen hebben bij het vak Maatschappijleer een grote voorsprong. Andere leerlingen zijn totaal blanco wanneer ze voor het eerst mijn lokaal binnen stappen.'

Hoe differentieer je dan?

'Door van sommige leerlingen meer te verwachten van hun opdrachten. Voor het thema Massamedia laat ik mijn leerlingen als praktische opdracht een

reclamefilmje maken. Soms zie ik filmpjes waarvan ik vind dat de leerlingen dat beter hadden gekund. Het liefst zou ik ze dan terug willen sturen om ze hun filmpje meer diepgang te geven.'

Waarom doe je dit dan nog niet. Zo moeilijk is het toch niet om een leerling terug te sturen?

'Als je 28 kaderleerlingen in een klas hebt, dan is het moeilijk om je op elke groep te focussen. Je richt je op de leerlingen die het moeilijk hebben, daar gaat je meeste aandacht naar uit. Bij de leerlingen die eigenlijk meer verdieping aankunnen schiet ik te kort. Je kiest in deze omstandigheden toch voor de zwakkere leerling, al is het maar omdat de goede leerling meestal ook de rustige leerling is die doet wat hij kan.'

Krijg je vanuit de schoolleiding ook handvatten om bijvoorbeeld te differentiëren?

'Ja, absoluut. Er zijn elk jaar cursussen die je kunt volgen. Ik merk dat er veel

gesprekken zijn tussen collega's over hoe je het onderwijs meer *Maria* kunt maken. Elk jaar krijgen we een beoordeling en hebben we een gesprek met de locatiedirecteur. Tijdens deze beoordeling wordt ook gekeken in hoeverre je onderwijs *montessoriproof* is. Verder komt om de zoveel jaar een visitatiecommissie, die een paar dagen meeloopt, een beoordelingsrapport opstelt en aanbevelingen doet. Daar ga je vervolgens als kernteam mee aan de slag.'

Wat zou je naast meer differentiatie nog meer willen?

'Ik zou graag meer vakoverkoepelend willen werken, samenwerken met andere vakken. Het thema Werk leent zich hier goed voor. Zo kan de sollicitatiebrief door de docent Nederlands worden beoordeeld en zou in de praktijkvakken naar voren kunnen komen wat de arbeidsperspectieven van de leerlingen zijn. Ook zou een vertegenwoordiger van de vakbond kunnen wor-

den uitgenodigd of zouden ze iemand uit het werkveld door de leerlingen kunnen worden geïnterviewd. Het mooiste zou zijn wanneer het vak Nederlands de vorm aanleert en de andere vakken de inhoud bij deze vorm aandragen.'

Tot slot: geniet het vak Maatschappijleer nog steeds je voorkeur?

'Absoluut! Doordat ik met maatschappelijke onderwerpen als criminaliteit en drugs bezig ben, sta ik dicht bij de belevingswereld van leerlingen. Je behandelt onderwerpen die bij leerlingen veel meer leven dan bijvoorbeeld de stelling van Pythagoras. Hierdoor heb je vanuit de leerlingen een hele grote input, ze willen graag vertellen. Zo kom je bij het thema Relaties zelfs meer te weten dan je eigenlijk zou willen en geniet ik wanneer leerlingen door hebben hoe zo iets als politiek werkt. Elk jaar weer zijn er leerlingen die door mijn lessen geïnteresseerd raken in de politiek. Ik denk dan: 'Ja, ik heb er weer een die het te pakken heeft!' ◀

(advertentie)

Nieuwe onderwijskrant: Politieke Partijen

ProDemos heeft voor havo/vwo en voor vmbo/mbo een onderwijskrant over het thema politieke partijen gemaakt. Hoe richt je een politieke partij op? Wie is wie in een politieke partij? Wat is de geschiedenis van de politieke partijen in Nederland? Dat en veel meer vindt u in deze krant. Deze onderwijskrant verschijnt in december.

Een greep uit de inhoud

- Partijstelsels
- Wie is wie in een politieke partij?
- Politieke stamboom
- Hoe richt je een politieke partij op?
- Politieke jongerenorganisaties
- Test: ben je links of rechts?
- Interviews
- Kruiswoordpuzzel

Prijs en bestelgegevens

De onderwijskrant Politieke Partijen is geïllustreerd, telt acht pagina's en is te bestellen als pakket van 35 exemplaren (inclusief docentenhandleiding). De prijs van het pakket bedraagt € 43. De verzendkosten zijn hierbij inbegrepen. Ga naar www.prodemos.nl voor meer informatie of bestel door middel van een e-mail naar bestel@prodemos.nl.

WWW.PRODEMOS.NL

ProDemos Huis voor democratie en rechtsstaat

Het mediaprogramma van De Haagse Tribune

Journalist voor een dag

Bas Banning

Wat doet een politieke journalist? Om antwoord op die vraag te geven, kunnen leerlingen van het voortgezet onderwijs en het mbo vanaf dit schooljaar bij het mediaprogramma van De Haagse Tribune in de huid van een journalist kruipen.

's Ochtends om half elf verzamelen de leerlingen van de school zich aan de Hofweg 1 in Den Haag in een ruimte met een grote houten redactietafel gevuld met kranten. Tim, de begeleider van ProDemos introduceert zichzelf als *hun hoofdredacteur*. Hij legt uit dat de leerlingen een nieuwssite over een actueel onderwerp gaan vullen. Aan het einde van de dag moeten er over dit onderwerp onder andere straatinterviews worden gehouden, tweets gelezen, een column geschreven en drie vragen over het onderwerp worden beantwoord.

De klas wordt vervolgens in kleine groepen verdeeld. Er wordt driftig in de kranten naar een geschikt onderwerp gespeurd. Verschillende onderwerpen passeren de revue. Een van de geop-

perde onderwerpen is het *Occupy*-protest in New York (op dat moment nog niet in Nederland). Wat ze uiteindelijk kiezen is de homoseksuele docent in Oegstgeest die zijn baan dreigt kwijt te raken vanwege zijn seksuele voorkeur. Hierna is het tijd voor achtergrondinformatie. Er volgt een filmpje over hoe een nieuwsitem tot stand komt. Vragen als 'Wat is nieuws?' en journalistieke regels als *hoor en wederhoor* en *objectiviteit* komen aan de orde en worden door de begeleider uitgelegd.

Wilders

Hans Hemmes, een politiek journalist van RTV West, komt vaak langs om uitleg over zijn vak te geven. Hemmes vertelt dan hoe zijn werkweek eruit ziet en beantwoordt vragen van de leerlingen.

Zij vragen vaak om tips over het dagonderwerp, maar zijn soms alleen geïnteresseerd in hun favoriete politicus: 'Heeft u Wilders gesproken?'. Helaas is Hemmes deze ochtend niet in de gelegenheid zijn ervaringen met de leerlingen te delen. In de middag volgt een rondleiding door de Tweede Kamer en een ontmoeting met een Tweede Kamerlid waarin ze hun kennis direct kunnen toepassen. Soms wordt het Kamerlid stevig aan de tand gevoeld.

Na terugkomst in de redactieruimte gaan de leerlingen aan de slag met het maken van de website. Helaas wil niemand voor de camera iets over het dreigende ontslag van de homoseksuele docent vertellen en speelt een leerling uit het groepje zelf maar voor voorbijganger. Een groepje *whizzkids* maakt een cartoon over het dagonderwerp en de rest van de klas werkt aan artikelen.

Om kwart over vier gaat de zoemer van de aftelklok. De deadline van de nieuws-site is verstreken. Samen met de klas bekijkt begeleider Tim het resultaat van de dag. Het blijkt vaak toch lastig te zijn om in korte tijd en met weinig woorden je verhaal te vertellen. Toch kunnen de leerlingen trots zijn op het resultaat.

Kennismaking

Het mooie van het programma is dat de leerlingen hun kennis direct kunnen toepassen en dat er een nieuwssite wordt gemaakt die de leerlingen later thuis kunnen bekijken. Ook leren de leerlingen spelenderwijs kenmerken van de massamedia, of zoals de makers het formuleren: 'De leerlingen leren al doende wat de politieke functies van de massamedia zijn, maken kennis met een aantal journalistieke basisregels en ervaren hoe pers en politiek elkaar kunnen beïnvloeden'.

Dat doel wordt deze dag gehaald. De groep heeft een kijkje achter de schermen gekregen. De docent heeft genoeg materiaal om in de klas verder te behandelen. ◀

Het mediaprogramma is gratis te boeken via de website van De Haagse Tribune www.dehaagsetribune.nl.

Foto: Leerling-journalisten op de redactie van de De Haagse Tribune

De werkwijze

Anique ter Welle

Religie in een klas vol atheïsten

Het eerste blok van Maatschappijwetenschappen voor vwo gaat over religie. Waarom? Omdat religie een belangrijke rol in de (internationale) samenleving speelt en omdat de leerlingen bij mij op school erg weinig van religie weten; en dan druk ik me nog voorzichtig uit. Dit blok is dus voor velen een eerste kennismaking met het onderwerp. De eerste les vertelden ze elkaar wat ze met religie hebben. Zoals verwacht heeft geen van de leerlingen iets met religie, maar sommigen weten wel dat hun vader en/of moeder een religieuze achtergrond heeft. Maar welke kerk? Dat weten ze dan weer niet. Sommigen hebben vroeger nog wel eens in de kinderbijbel gelezen, maar daar houdt de voorkennis wel zo'n beetje op. In de klas bekeken we welke religies wereldwijd de meeste aanhangers hebben. Om in de stemming te komen bekeken we ook een aantal fragmenten uit de serie *God is hot* van Metropolis.

Kennismaking

De lessen daarna hebben de leerlingen zich in tweetallen in een religie verdiept, variërend van rooms-katholiek tot kabbala. Ze moesten uitzoeken wat de kernwaarden van de religie zijn, wat belangrijke rituelen zijn, welke feestdagen bij de religie horen, hoe het met de man-vrouwverhouding zit en hoe het gebedshuis eruit ziet. Ook moesten ze, indien mogelijk, een gebedshuis bezoeken en een aanhanger van het betreffende geloof interviewen. Dat was bij het ene geloof een stuk eenvoudiger dan bij het andere. Zo lukte het maar niet om een Jehova's getuige aan de lijn te krijgen en ook het kabbala-studiecentrum gaf geen gehoor.

Toewijding

De meeste leerlingen hadden echter wel meteen succes. Een paar slaagden er nog in een afspraak te maken in de herfstvakantie; over toewijding gesproken! Afgelopen week waren de eerste presentaties. De opdracht was om de belangrijkste zaken die ze over de religie hadden gevonden met de andere leerlingen te delen, zodat iedereen aan het eind van het blok iets zou weten over alle religies waar de klas zich in had verdiept. Wat me opviel was de kwaliteit van de presentaties. Helder en in eigen woorden werd in hoofdlijnen het betreffende geloof uit de doeken gedaan.

Staart

Veruit de leukste presentatie tot nu toe ging over hare krisjna. De twee leerlingen die deze religie hebben onderzocht zijn op bezoek geweest in een hare krisjna-tempel en hebben een bewoner gesproken. Hij heeft verteld hoe zijn dag eruit ziet. Hij staat elke dag om vijf uur op, zingt elke dag 1.728 keer het hare krisjna-mantra, doet elke dag zijn bhakti-yoga-oefeningen, drinkt geen koffie maar enkel kruidenthee, gebruikt geen alcohol, sigaretten of drugs, eet geen vlees en geen eieren en leest elke dag een hoofdstuk uit een hare krisjna-geschrift. De leerlingen hebben met hem gezongen en zijn zelfs uitgenodigd om te blijven. Ze gingen toch maar liever weer naar school. Gelukkig maar! Zo konden ze ons tenminste nog vertellen dat de staart op het hoofd bedoeld is om richting hemel aan omhoog te worden getrokken, als de tijd daar is. Ook vertelde ze dat als je onverhoopt toch een keer vlees eet je in je volgende leven als het dier van je consumptie terugkomt. Dat is een goede stok achter de deur om je op dat punt in te houden.

Bewondering

Ondanks het feit dat de leerlingen kritisch over de geloven waren, en vooral ook over wat volgelingen zich allemaal moeten onzeggen dan wel juist moeten, hadden ze wel veel bewondering voor mensen die er uit overtuiging een bepaalde levenswijze op na houden. Als de presentaties achter de rug zijn, schrijven de leerlingen nog een opstel over religie. Ik hoop dat ze mooie persoonlijke verhalen schrijven. De drie mooiste verhalen zullen in de laatste les worden voorgelezen. ◀

Geknipt

Maatschappelijke opdracht

Een van de thema's waar het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) zich mee bezighoudt, is de maatschappelijke opdracht van de school. Waar bestaat die opdracht uit? SCP-directeur Paul Schnabel: 'Om te beginnen zijn er vakken als Maatschappijleer, die vooral zijn bedoeld om leerlingen te laten zien wat het inhoudt om als burger deel uit te maken van een democratische samenleving, en Maatschappijwetenschappen, waar het gaat om de maatschappij als onderwerp van studie. Kijk je verder, dan krijg je de discussie over de brede school. Daarin komt heel snel de vraag: wie is nou de baas over wat? Als de school na schooltijd wordt gebruikt, onder wiens verantwoordelijkheid gebeurt dat dan? In Nederland is dit soort dingen lastig te organiseren. En met al die claims die op het onderwijs worden gelegd, wordt de school snel overvraagd. De belangrijkste maatschappelijke opdracht van de school is en blijft ervoor te zorgen dat een nieuwe generatie klaar is om de welvaart vast te houden. We hebben een kennis-economie. Dan moet het onderwijs de krachten leveren die daaraan kunnen bijdragen. Die de nodige kennis hebben, maar ook bereid zijn van elkaar te leren, samen te werken en goed om te gaan met verschillen van mening.

Daarnaast zie je steeds meer dat scholen programma's aanbieden met een toegevoegde waarde, bijvoorbeeld voor leerlingen die er aan de boven- of onderkant uitspringen.' (Paul Schnabel in: *LRPLN*, 2011, nr.8.)

'Dan sta ik voor de klas te praten en dan hoort de helft van de klas me niet, omdat ze van die kleine oordopjes in hebben!', aldus een docent Maatschappijleer vmbo in het onderzoek de Nationale Academie voor Media & Maatschappij naar het gebruik van mobiele telefoons op scholen. (Bron: *Reformatisch Dagblad*, 4 oktober 2011)

Docent ritselt stage

'Docenten moeten bijleren?! Dan wil ik stage lopen bij de onderwijswethouder', dacht maatschappijleerdocent Wim Dorst van het Haagse ROC Mondriaan. 'Oké', zei onderwijswethouder Ingrid van Engelshoven. De wethouder twijfelde geen moment: 'Ik hamer er inderdaad op dat docenten moeten blijven bijleren. Dus welkom!'. Besloten werd tot vijf woensdagen meekijken. Drost: 'Wat ik vanuit het vak over politiek weet wordt ingekleurd'.

Dorst moet, wil hij voor salarisverhoging in aanmerking komen, in zijn eigen tijd een aan zijn vak gerelateerde stage lopen: 'Vanuit mijn vak Maatschappijleer leer ik mijn studenten hoe de gemeentepolitiek in elkaar steekt. Dat krijgt nu inkleuring: al die belangen die afgewogen moeten worden en alle instanties waarmee moet worden onderhandeld binnen en buiten het onderwijs. We waren op de Internationale School in Kijkduin en dan word ik me bewust van wat dat *internationale* van Den Haag betekent'.

Tijdens zijn stage vergezelt hij de wethouder ondermeer naar een cursusdag in het Museon voor leraren over wereldburgerschap, een symposium over leerling-bemiddeling, een conferentie over taal en rekenen voor het vmbo en een gesprek met vertegenwoordigers van Delft, Leiden en Rotterdam over samenwerking van universiteiten. 'Bij de bijeenkomst over taal en rekenen is het goed om Wim bij me te hebben om te horen

hoe dat binnen het mbo is. Ik heb afgesproken dat ik ook een dag met hem meeloop', zegt Van Engelshoven. (Bron: *AD/Haagse Courant*, 6 oktober 2011)

Het idee van volksvertegenwoordiging is achterhaald: 'Wat de *Occupy*-protesten laten zien, is dat we geen vertegenwoordigers nodig hebben om onze stem te laten horen', docent Maatschappijleer Seth Lievense, in *De Groene Amsterdammer*, 19 oktober 2011

Huiswerk doen ze buiten de deur

Steeds meer middelbare scholieren maken hun huiswerk niet meer thuis, maar doen dat onder toezien van een huiswerkinstituut. Het gaat naar schatting om 60.000 tot 110.000 leerlingen. Het aanbod aan commerciële instituten groeit explosief. Te weinig individuele begeleiding op school is een belangrijke reden voor ouders om voor een huiswerkinstituut te kiezen. Dat blijkt uit het rapport *Uitwijken en inbrengen* uit 2009 van de Onderwijsraad en uit de praktijk. Ouders vinden dat hun kind meer individuele aandacht nodig heeft dan de school kan bieden, en dat van leerlingen een te grote mate van zelfstandigheid wordt gevraagd. De invoering van het Studiehuis in 1999 was niet voor niets een grote impuls voor de sector. De vraag naar huiswerkbegeleiding nam vanaf dat jaar sterk toe. Met het Studiehuis (het *nieuwe leren*) kwam de nadruk te liggen op zelfstandig werken. 'Ineens moesten leerlingen zelf hun werk plannen. Veel ouders zagen dat hun kind dat niet kon en schakelden hulp van buiten in,' zegt Vincent van Dijk, oprichter van het onlineplatform *Huiswerkbegeleiding.nl*: 'Een huiswerkinstituut neemt kinderen bij de hand'. (Bron: *Elsevier*, 29 oktober 2011)

Lesmateriaal vmbo

Opdracht posterpresentatie werk

Bijna aan het einde van je middelbare school moet je een keuze gaan maken welke beroepsopleiding je wilt gaan volgen. Om een beter beeld over je baan te kunnen vormen, maak je voor het thema Werk een poster over je toekomstige beroep.

1. Pak een A3 en schrijf in het midden van het vel op wat je wilt worden.
2. Schrijf in vier punten op wat je leuk lijkt aan dit werk en zoek hier vier plaatjes bij.
3. Schrijf twee dingen op die je minder leuk aan dit werk lijken en zoek hier twee plaatjes bij.
4. Zoek een vacature op internet voor het werk dat je wilt gaan doen.
5. Zoek uit en schrijf op:
 - welke opleiding je nodig hebt,
 - aan welke mbo-school je deze opleiding zou kunnen/willen volgen en
 - welke toelatingseisen de opleiding stelt.
6. Zoek uit en schrijf op hoeveel je bruto en netto gaat verdienen.
7. Zoek uit en schrijf op:
 - van welke vakbond je lid kunt worden als je die baan hebt en
 - vier manieren waarop de vakbond jou ondersteunt.
8. Stel dat je werkloos wordt. Zoek uit en schrijf op:
 - aan welke eisen je moet voldoen om een werkloosheidsuitkering te krijgen,
 - bij welke instantie je de uitkering moet aanvragen,
 - hoe hoog je uitkering is,
 - hoe lang je uitkering duurt en
 - welke voorwaarden er aan een werkloosheidsuitkering zitten.

Zorg voor een mooie opmaak van je poster (de opmaak telt mee voor een cijfer.) ◀

Micha Elout

Micha Elout is docent Maatschappijleer op het Montessori College in Groesbeek. Een interview met hem vindt u op pagina 22.

Ook maar een mening

Hans van der Heijde

Toen de televisie gemeengoed werd, hoopten en dachten velen dat het tijdperk van de culturele verheffing van het volk was aangebroken. We weten inmiddels beter. Nu zijn we bijna allemaal met het internet verbonden. Om zijn mening aan het grote publiek toe te vertrouwen hoeft men niet meer te zweten op een ingezonden brief en vervolgens te hopen dat de krant die ook afdrukt. Ineens kunnen we online allemaal aan het publieke debat deelnemen en krijgt de democratische participatie vleugels... maar gebeurt dat ook?

De Raad voor Maatschappelijk Ontwikkeling (RMO) liet onderzoek verrichten naar de relatie tussen het internet en het publieke debat en publiceerde in RMO-advies 49 de resultaten daarvan alsook de daarop gebaseerde aanbevelingen in de vorm van een preadvies. Het betreft een preadvies, want het komende jaar organiseert de raad een publiek debat over de institutionele randvoorwaarden voor publiek debat, waarna de resultaten daarvan in een tweede publicatie met een eindadvies moeten uitmonden. Die constructie roept een vraag op. Als uit het preadvies blijkt dat het publieke debat, ondanks het internet, helemaal zo publiek niet is, dan zal het publieke debat dat de RMO gaat organiseren ook helemaal zo publiek niet zijn. Zal de raad dan in het eindadvies concluderen dat de uitkomsten niet als resultaten van een echt publiek debat mogen worden beschouwd?

Bevestiging

Gezien de conclusies van het preadvies lijkt het erop dat het die kant zal opgaan. Daarin stelt de RMO vast dat algemene toegang tot het internet allerminst betekent dat iedereen aan publieke debatten meedoet, en dat van degenen die wél meedoen ook iedereen wordt gehoord. Integendeel, er zijn allerlei in- en uitsluitingsmechanismen werkzaam, die maken dat sommigen altijd worden gehoord, maar velen buiten de debatarena blijven.

De populaire debatsites verdienen die naam eigenlijk nauwelijks. Ze worden

niet zozeer als discussieplatform gebruikt, maar veeleer als toeter om zo hard en zo grof mogelijk iets te schreeuwen. De schreeuwers staan vooraan, domineren de vloer en schrikken anderen af.

Bovendien is het internet een soort echokamer. Wie zich via zijn zoekmachine van de ene website naar de andere laat brengen, komt vaak terecht op een plaats waar hij min of meer bevestigd ziet wat hij op de vorige al kreeg voorgeschoteld. Zoekmachines werken namelijk met algoritmen die gebruikers op grond van eerdere websitevoorkeuren naar soortgelijke sites brengen. Overigens spelen ook commerciële motieven van de zoekmachine-aanbieder een rol in die algoritmen: men wordt daar gebracht waar gevoeligheid voor aanbiedingen van adverteerders wordt verondersteld. Kortom, wat een enorme impuls leek te geven aan wat publiek debat allereerst nodig heeft, (namelijk pluriformiteit en de aanvaarding daarvan) zou zich wel eens tot een bedreiging daarvoor kunnen ontpoppen.

Eigen maken

Het onderzoek dat in opdracht van de RMO werd verricht zocht naar samenhang tussen (mate van) berichtgeving en reacties daarop in de traditionele media en onlinemediën over een tiental politiek-maatschappelijke thema's. Opvallend is dat alleen op piekmomenten - bijvoorbeeld als zich over een dergelijk onderwerp een in de traditionele media breed uitgemeten parlementaire botsing voordoet - van (enige) samenhang sprake blijkt. Sommige thema's, zoals de hypotheekrenteaftrek, blijken online amper een discussiethema.

Valt te voorspellen wat het eindadvies van de RMO zal zijn? Gegeven de vaststelling van de RMO dat het internet, ondanks zijn toegankelijkheid, niet een debatplatform is waar grote delen van het publiek zich op begeven, kan het haast niet anders dan dat de conclusie zal luiden dat wie wil debatteren zich daarvoor de noodzakelijke vaardigheden en kennis zal moeten eigen maken: zich kunnen uitdrukken, kunnen argumenteren en bereid zijn andere opvattingen dan de zijne aan te horen en serieus te nemen. Bij het dat zich eigen maken kan de overheid een belangrijke rol spelen, namelijk via het onderwijs. ◀

Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, **De nieuwe regels van het spel. Internet en publiek debat**, RMO-advies 49, Den Haag 2011, ISBN 978-90-77758-26-7

De NVLM zit niet stil

In de *Maatschappij & Politiek* die direct na de zomervakantie verscheen werden op deze pagina enkele plannen van het kabinet besproken die potentieel negatieve gevolgen kunnen hebben voor Maatschappijleer, Maatschappijwetenschappen en de burgerschapscompetenties. Sindsdien heeft het NVLM-bestuur een aantal acties ondernomen om deze negatieve gevolgen te voorkomen.

Gespreksnotitie

Het NVLM-bestuur vraagt via verschillende kanalen aandacht voor de positie van onze vakken. Om te beginnen hebben we een gespreksnotitie geschreven waarin we de belangrijkste pijnpunten in het kabinetsbeleid naar voren halen. Inmiddels is deze gespreksnotitie met één van de onderwijswoordvoerders in de Tweede Kamer besproken en staan twee soortgelijke gesprekken met andere leden van de Kamercommissie voor Onderwijs in onze agenda's. Het eerstgenoemde gesprek kwam tot stand omdat het Kamerlid in kwestie contact met ons zocht naar aanleiding van het artikel van voorzitter Hans Teunissen in dagblad *Trouw*. De andere gesprekken zijn het vervolg op een brief die wij een aantal maanden geleden aan de Kamerfracties stuurden. In de gespreksnotitie waarover wij met Kamerleden van gedachten willen wisselen staan vier punten centraal:

1. Halvering van het aantal profielen is een slecht idee. Een gammaprofiel met een centrale plaats voor het vak Maatschappijwetenschappen is noodzakelijk voor een goede aansluiting tussen voortgezet en hoger onderwijs.
2. Hoewel het maatschappijleerprogramma geënt is op twee lessen per week gedurende één schooljaar, gaan steeds meer vmbo-scholen ertoe over de helft van deze lessen te schrappen. Doordat het aantal contacturen daalt, wordt het op die scholen onmo-

gelijk om nog goed burgerschaps-
onderwijs te geven.

3. Ambtenaren van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap overwegen afschaffing van het combinatiecijfer. Als dit voornemen in de plannen van de minister terechtkomt, leidt dat tot statusverlies voor Maatschappijleer, het profielwerkstuk en andere vakken die voor het combinatiecijfer meetellen. Dat heeft gevolgen voor de manier waarop leerlingen naar deze vakken en onderdelen kijken; en dit zal de kwaliteit van onder meer de profielwerkstukken en het burgerschapsonderwijs niet ten goede komen.

4. Zonder resultaatverplichting, bevoegde docenten, contacturen en een duidelijke omschrijving van de inhoud is het burgerschapsonderwijs in het mbo ten dode opgeschreven.

Wij zullen de komende tijd ook de onderwijswoordvoerders van andere fracties benaderen met het verzoek tot een gesprek over bovengenoemde onderwerpen.

MBO Raad

Begin oktober stuurden wij een brief naar de MBO Raad waarin wij - niet voor de eerste keer - onze bezwaren tegen de *kwalificatie-eisen loopbaan en burgerschap* op een rij zetten. U vindt ze hierboven onder punt 4. Deze brief resulteerde in een uitnodiging voor een gesprek met de voorzitter van de MBO Raad. Wij hopen hem in dit gesprek te kunnen overtuigen van de noodzaak om met een andere bril naar het burgerschapsonderwijs in het mbo te kijken.

Onderwijsraad

De Onderwijsraad zal in het eerste kwartaal van 2012 een advies over burgerschap en sociale integratie uitbrengen. Dit onderwerp gaat de NVLM vanzelfsprekend aan het hart. Wij zijn dan ook blij dat we binnenkort onze visie op goed burgerschapsonderwijs met medewerkers van de Onderwijsraad kunnen bespreken.

Docentendag 2012

Op 10 februari 2012 bent u welkom op de Docentendag Maatschappijleer in het gebouw van de Tweede Kamer. Nieuw is dit jaar dat de dag al een avond eerder begint in het gebouw van ProDemos in

Den Haag. Op de avond van donderdag 9 februari kunt u al naar Den Haag komen om daar een programma mee te maken en te overnachten. Voordeel is dat u op de Docentendag niet zo vroeg uw bed uit hoeft om als één van de eersten het Kamergebouw te kunnen betreden. Belangrijker is dat het avondprogramma ook interessante elementen bevat. Aan de vooravond van de Docentendag nemen Kees Boonman en Kay van de Linde u mee in de wereld van politiek en journalistiek. Boonman is bekend als journalist, politiek commentator van *EenVandaag* en presentator van het radioprogramma *TROS Kamerbreed*. Van de Linde is campagnestrateeg en communicatieadviseur. In het verleden werkte hij onder andere met Pim Fortuyn en Rita Verdonk. Het NVLM-bestuur hoopt dat het vooravondprogramma de komende jaren een vast en succesvol onderdeel van de Docentendag wordt. Houd de komende dagen uw mailbox en brievenbus goed in de gaten, zodat u zich direct kunt inschrijven voor deze bijzondere Docentendag als de uitnodiging u bereikt.

Coen Gelinck

NVLM-bestuur

Hans Teunissen, voorzitter
telefoon: 06-28125692

e-mail: hansteunissen@nvlm.nl

Coen Gelinck, vice-voorzitter
e-mail: coengelinck@nvlm.nl

Felix van Vugt, secretaris

Amaliastraat 50

3522 AW Utrecht

telefoon: 06-16431651

e-mail: felixvanvugt@nvlm.nl

Tom Stroobach, penningmeester

telefoon: 0320-249481

e-mail: tomstroobach@nvlm.nl

Arthur Pormes

e-mail: arthurpormes@nvlm.nl

Ingrid Faas, ledenadministratie

e-mail: ingridfaas@nvlm.nl

Ruth Esselink

e-mail: ruthesselink@nvlm.nl

Hetty Schepers

e-mail: hettyschepers@nvlm.nl

www.nvlm.nl

Girorekening NVLM: 1889654

Gesignaleerd

belanghebbenden inschakelt bij het maken van beleid. Bovendien moet worden ingezien dat de *social media* democratischer en efficiënter zijn dan het woud van overlegorganen, adviescommissies en werkgroepen.

In *Liever lobbyen* presenteert Arjan Zweers een alternatief model en geeft hij antwoord op de vraag hoe de beste mensen op de juiste dossiers en op het juiste moment gaan meedenken; het is een vurig pleidooi voor een andere manier van overleggen en besluiten nemen. Zweers baseert zich daarbij op interviews met vertegenwoordigers uit de Nederlandse economie, politiek en wetenschap, zoals Alexander Rinnooy Kan, Ben Verwaaijen, Saskia Stuiveling, Rinus van Schendelen en Mei Li Vos.

Informatie: www.nieuwamsterdam.nl.

Werken in het onderwijs

De nota *Werken in het onderwijs 2012* van het Ministerie van Onderwijs geeft een samenhangend beeld van de meest recente ontwikkelingen op de onderwijsarbeidsmarkt. Daarnaast laat de nota zien hoe het staat met het beleid van het kabinet om de kwaliteit van het onderwijspersoneel en de lerarenopleidingen te verhogen. Deze publicatie is bestemd voor professionals op het gebied van onderwijs en bevat de volgende onderwerpen: kwaliteit van leraren, de school als professionele organisatie, lerarenopleidingen, de onderwijsarbeidsmarkt in de nabije toekomst, stand van zaken met betrekking tot onderwijsarbeidsmarkt, arbeidsvoorwaarden en cao's.

De nota is te downloaden via:
www.rijksoverheid.nl/ministeries/ocw.

Lobby

Liever lobbyen is een genadeloze analyse van de rituele dans van verkalkte instituten als de SER, de pensioenbesturen en adviesraden, waarbij het eigenbelang prevaleert boven het vinden van oplossingen. Nederland moet zichzelf opnieuw uitvinden en leren van de efficiënte voorbeelden uit het bedrijfsleven. En ook leren van Europa, dat slim bedrijven, NGO's, academici en direct

Codename Future

Vanaf dit schooljaar dient de maatschappelijke stage in het curriculum te zijn ingebed. Lesmateriaalontwikkelaar *Codename Future* biedt docenten via de onlineleeromgeving lesmateriaal voor dertig uur maatschappelijke stage. Door een intensieve samenwerking met de professionals van onder andere het Voedingscentrum, de Nederlandse Hartstichting en War Child biedt *Codename Future* diverse uitdagende projecten met maatschappelijke stageopdrachten rondom de thema's goede doelen, voeding en duurzaamheid, gezondheid en mediawijsheid. Met praktische projecten zetten leerlingen zich aan de hand van (groeps)activiteiten in voor anderen. Elke maatschappelijke stage bestaat uit ruim twee uur (les) materiaal en biedt voldoende activiteiten voor ten minste vijftien uur. Daarnaast biedt *Codename Future* overzichtelijke stappenplannen voor het uitvoeren van de maatschappelijke stageactiviteiten en het maken van een stageverslag. Daarnaast zijn er complete docentenhandleidingen, draaiboeken en kant-en-klaarlesmateriaal waarmee leerlingen meteen aan de slag kunnen.

Informatie: www.codenamefuture.nl.

Het komende nummer van
Maatschappij & Politiek
verschijnt op 13 februari 2012.

De redactie wenst u
prettige feestdagen.

Maatschappij & Politiek

is een uitgave van ProDemos, Huis voor democratie en rechtsstaat. Hierin zijn tevens opgenomen de mededelingen van de NVLM. De redactieleden zijn in hun journalistieke werkzaamheden onafhankelijk.

Redactie

Bas Banning, Wolter Blankert, Radboud Burgsma, Christine Elout, Coen Gelinck, Hans van der Heijde (hoofdred.), Lieke Meijs, Hessel Nieuwelink, Gerard van Rossum, Anique ter Welle, Jeff Peck (correspondent New York, VS).

Eindredactie

Maarten Cras

Vormgeving

Addy de Meester

Opmaak

Ron Zijlmans

Omslagfoto

David Schankbone

Druk

Drukkerij Haasbeek

Uitgever

ProDemos

Prinsengracht 915

1017 KD Amsterdam

telefoon 020 521 76 00

e-mail: uitgeverij@prodemos.nl

Redactiesecretariaat

ProDemos

Prinsengracht 915

1017 KD Amsterdam

telefoon 020 521 76 00

e-mail menp@prodemos.nl

www.maatschappijenpolitiek.nl

Abonnementsprijzen M&P

Zie www.maatschappijenpolitiek.nl

Nieuwe abonnementen

Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan na ontvangst van het abonnementsgeld. Afhankelijk van de ingangsdatum wordt een evenredig gedeelte van de prijs van een jaarabonnement in rekening gebracht. Abonnementen kunnen ook worden aangegaan met terugwerkende kracht. Dit is echter afhankelijk van de voorraad oude nummers. Aanmelding van nieuwe abonnees bij de uitgever.

Beëindiging abonnement

Opzegging schriftelijk tot 1 december van het lopende abonnementsjaar.

Auteursrecht

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd zonder voorafgaande toestemming van de redactie met uitzondering van de tekst van het leerlingmateriaal, indien dit geschiedt zonder winstoogmerk. In alle gevallen dient de bron duidelijk te worden vermeld.

Advertenties

Zie www.maatschappijenpolitiek.nl. Of op aanvraag bij de uitgever, telefoon 020 5217600.

Kopij en mededelingen

Bijdragen naar het redactiesecretariaat.
ISSN 1566-1555

Docentendag Maatschappijleer 2012

Wacht niet te lang, meld u snel aan!

Op vrijdag 10 februari 2012 is er weer een Docentendag Maatschappijleer. Op uitnodiging van Kamervoorzitter Gerdi Verbeet vindt deze Docentendag plaats in de Tweede Kamer. Ga naar www.prodemos.nl voor meer informatie over het programma en lees hoe u zich kunt aanmelden.

Nieuw: avondprogramma (optioneel)

Al op de avond van donderdag 9 februari kunt u naar Den Haag komen om daar een programma mee te maken en er daarna te overnachten. In het avondprogramma nemen journalist Kees Boonman en campagnestrateeg Kay van de Linde u mee achter de schermen van politiek en journalistiek.

Rechtsstaat in de les

Studiemiddag voor vmbo-docenten

Hoe kun je een abstract concept als de rechtsstaat handen en voeten geven in de les? Op donderdag 12 januari 2012 organiseert ProDemos in samenwerking met de lerarenopleidingen Geschiedenis en Maatschappijleer van de Universiteit Utrecht (COLUU) een studiemiddag over de rechtsstaat, speciaal voor vmbo-docenten. Tijdens een didactiekworkshop maakt u kennis met meerdere activerende werkvormen die direct in de les zijn te gebruiken. Daarnaast is er een inhoudelijke lezing over de rechtsstaat en de grondrechten. Deelname aan de studiemiddag kost 45 euro. De middag vindt plaats in Utrecht en duurt van 16.00 tot 19.00 uur.

Heeft u belangstelling voor deze studiemiddag? Kijk dan op www.prodemos.nl. Daar vindt u nadere informatie over het programma.